

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Hur ute är skolan?

– en empirisk undersökning om pedagogers vanor gällande
undervisning utomhus

Anette Fjeldseth och Daniel Lundgren

Examensarbete LAU370

Handledare: Ulf Christiansson

Examinator: Bengt Edström

Rapportnummer: HT07-2611-044

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Hur ute är skolan?

-en empirisk studie om pedagogers vanor av undervisning utomhus

Författare: Anette Fjeldseth och Daniel Lundgren

Termin och år: Ht-2007

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Ulf Christiansson

Examinator: Bengt Edström

Rapportnummer: HT07-2611-044

**Nyckelord: Undervisning utomhus, pedagoger, friluftsliv, utomhuspedagogik
enkätundersökning, grundskolan, lpo94, kursplaner**

Sammanfattning

Vi upplever att det finns en uppåtgående trend när det gäller att förlägga undervisning till utomhusmiljö. Vårt syfte med denna undersökning var att vi ville ta reda på och kartlägga våra huvudfrågor, nämligen i vilken utsträckning som pedagoger använder sig av undervisning utomhus, vilka ämnen som förläggs utomhus och vilka tankar pedagogerna har om undervisning utomhus.

Som metod användes i denna empiriska undersökning en enkät med frågeformulär som delades ut till undervisandepedagoger i år ett, år fem och år nio. 127 frågeformulär delades ut och 53 kom tillbaka för sammanställning. Vi hade några tankar om att det är vanligare i de yngre åldrarna med undervisning utomhus än i de äldre.

Resultatet bekräftade våra tankar, i år ett och år fem använde sig pedagogerna av utomhusmiljön i större utsträckning än pedagoger i år nio. När det gäller vilka ämnen som undervisas utomhus är det framförallt matematik som undervisas utomhus, trots detta var det endast några som angav att matematik var ett ämne som är naturligare att förlägga till utomhusmiljö. De uppfattningar om fördelar och nackdelar som pedagogerna angav delades in i olika kategorier. Anledningarna till att pedagoger undervisade utomhus var övervägande pedagogiska eller hälsorelaterade. Det var få pedagoger som undervisade utomhus för att ge eleverna friluftsupplevelser.

Uppsatsens betydelse för läraryrket är att den förhoppningsvis väcker tankar hos både oss och andra pedagoger till att reflektera över de faktiska förhållanden som råder när det gäller undervisning utomhus.

Förord

Vi är två studenter som studerat parallellt med varandra under hela lärarutbildningen. Vi har läst två inriktningar tillsammans på lärarprogrammet och har även tidigare skrivit uppsatser tillsammans. Detta är en stor fördel som vi ser det, vi vet sedan tidigare att vi "fungerar" och arbetar ypperligt tillsammans. Inriktningarna vi läst är Svenska för tidigare åldrar och Människa, natur och samhälle.

Under en av delkurserna inom Människa, natur och samhälle kom vi i kontakt med undervisning utomhus då ett undervisningsinslag under en VFU-vecka skulle fokuseras kring detta.

Vår ursprungliga tanke att enbart skriva om utomhuspedagogik utifrån studerad relevant litteratur, ändrades under arbetets gång, då vi fann det mer intressant att gå ut i skolorna och kartlägga de faktiska förhållanden som råder i skolorna i den aktuella kommunen.

Under processen med detta examensarbete har vi arbetat tillsammans, då vi ansett att ett grupparbete ska genomföras i grupp samt att våra tankar, reflektioner och diskussioner under processen har varit viktiga att delge varandra. Vi har således inte skapat olika delar av uppsatsen var för sig utan följts åt. Arbetet har utförts i Uddevalla och Göteborg under perioden november – januari.

Vi vill med denna uppsats belysa de förhållanden som råder i skolan gällande undervisning utomhus.

Innehåll	sida
Inledning	5
Begreppsdefinition	6
Pedagog	6
Undervisning utomhus.....	6
Enkät.....	6
Våra utgångspunkter.....	7
Syfte och frågeställningar	7
Förtydligande av frågeställningar	7
Styrdokument	8
Lpo 94	8
Kursplaner	8
Idrott och hälsa.....	8
Bild	9
Matematik	9
Biologi	9
Geografi	10
Skolplan för Uddevalla kommun	10
Utomhuspedagogik	11
Metod	12
Urval	12
Avgränsning	13
Frågeformulär	14
Etik	15
Bortfallsanalys	15
Resultat	17
Samband mellan antalet tillfällen och elevernas ålder	17
Diagram 1	18
Regelbundenhet	18
Vilka ämnen undervisas oftast utomhus?	19
Diagram 2	20
Diagram 3	20
Fördelar och nackdelar med undervisning utomhus	21
Svarskategorier.....	22
Fördelar med undervisning utomhus.....	22
Diagram 4	23
Nackdelar med undervisning utomhus	24
Diagram 5	25
Bakomliggande motiv hos pedagogerna	26
Diagram 6	27
Diskussion	29
Förslag på fortsatt arbete med ämnet	33
Referenser	34
Bilagor	35
Missivbrev	35
Frågeformulär	36

Inledning

Vi, som skrivit detta examensarbete tillsammans, har under kursen *Människa, natur och samhälle*, en valbar inriktning i lärarprogrammet vid Göteborgs Universitet, kommit i kontakt med undervisning utomhus vilken också var ett inslag under en VFU-period (VerksamhetsFörlagd Utbildning). Flera av dessa upplevelser ledde till att ett intresse för undervisning utomhus väcktes. Vi ville ta reda på hur det ser ut på andra skolor, än de vi tillbringat VFU-tiden på när det gäller undervisning utomhus. Vår upplevelse av fenomenet undervisning utomhus är det finns en uppåtgående trend kring ämnet, samtidigt är vår undran om pedagogerna i skolan verkligen nyttjar sig av möjligheten att gå ut för att lära in.

Vi upplever att undervisning utomhus är en växande trend inom skolan, då det finns ett tilltagande antal böcker och lärarhandledningar om ämnet. Ämnet förekommer även frekvent i uppsatser av bl.a. lärarstudierande. Lärarprogrammet på Göteborgs Universitet är även en del av denna trend. Vid en sökning bland studentuppsatser vid databasen GUPEA på "utomhuspedagogik" dyker det upp fyra stycken uppsatser från 2005, två stycken från 2006 och hela nio stycken uppsatser från 2007 totalt 15 uppsatser.

Denna uppsats är ett försök till att undersöka i vilken utsträckning pedagoger ute i skolorna använder sig av utomhusmiljön i sin undervisning. Är undervisning utomhus något som pågår på skolor just nu eller är det något som det skrivs om i litteratur och i pedagogiska tidskrifter men inte tillämpas i praktiken?

En undersökning av detta slag kan belysa faktiska förhållanden i skolan. Resultatet av studien kan användas för att reflektera över hur skillnaderna är mellan olika åldrar när det gäller undervisning utomhus.

Denna uppsats är en empirisk undersökning om verksamma pedagoger i år ett, fem och nio och deras vanor gällande undervisning utomhus. Uppsatsens tyngdpunkt ligger på vår egen enkätundersökning och tolkningar av de resultat den leder fram till. Vi har funnit att det inte finns något stort utbud av relevant litteratur, detta tillsammans med vårt fokus på den egna undersökningen är anledningar till att ett fördjupat litteraturavsnitt inte varit möjligt.

Vi vill försöka att ta reda på hur ofta och inom vilka ämnen pedagoger väljer att undervisa utomhus. Vi vill även ta reda på vilka tankar som ligger till grund för pedagogernas val att undervisa eller inte undervisa utomhus. Vi vill även undersöka varför pedagogerna undervisar utomhus samt vilka fördelar och nackdelar de ser med detta arbetssätt. Vår undersökning har utförts i Uddevalla kommun under november och december 2007.

Det finns en skillnad i hur det resultat vi får kommer behandlas. Två av våra frågeställningar är av en mer kvantitativ karaktär då vi kartlägger och söker mönster i hur mycket och inom vilka ämnen pedagoger undervisar utomhus. En av frågeställningarna är av mer kvalitativ karaktär då vi försöker kategorisera pedagogernas uppfattningar av för- och nackdelar med undervisning utomhus.

I diskussionen kommer vi att söka samband mellan de undersökta pedagogernas inställning till att undervisa utomhus och jämföra dessa med styrdokument och annan litteratur.

Begreppsdefinition

Här kommer vi att redogöra för några av de begrepp vi använder oss av i uppsatsen.

Pedagog

Med ordet pedagog avses en undervisande lärare. I undersökningen innebär detta att läraren är verksam i år ett, år fem eller år nio. I undersökningen har inte obehöriga lärare valts bort utan alla svar behandlas likvärdigt.

Undervisning utomhus

Med undervisning utomhus avses all undervisning som sker utomhus i skolans regi. Vi vill klargöra att det är finns en skillnad mellan utomhuspedagogik och undervisning utomhus. Utomhuspedagogik är en pedagogik som utgår från vissa pedagogiska idéer. Begreppet utomhuspedagogik kanske kan tolkas olika av olika pedagoger och några kanske inte känner till begreppet överhuvudtaget. Vi väljer därför att tala om undervisning utomhus för att vara tydliga i vår framställning, i det frågeformulär som besvaras av pedagoger förklarar vi detta på följande sätt:

Med utomhus menar vi att man lämnar klassrummet och beger sig utanför skolans väggar, det måste inte nödvändigtvis vara i skogen, skolgården eller fotbollsplanen är lika mycket utomhus som en skog.

Att undersöka hur pedagoger undervisar utomhus, enligt definitionen ovan, tror vi är möjligt eftersom vilken pedagog som helst kan delta i undersökningen. Undersökningen vänder sig därmed till pedagoger i allmänhet och inte enbart till pedagoger som praktiserar utomhuspedagogik.

Enkät

Med enkät menar vi den metod vi använt för att få ta del av pedagogers tankar om ämnet. I enkäten ingår ett frågeformulär.

Våra utgångspunkter

Här kommer vi att redogöra för de utgångspunkter som legat till grund för vårt arbete.

Vi tror att undervisningen utomhus i de tidiga åldrarna sker mer frekvent än i de högre åldrarna. Vi tror även att det finns ett samband mellan antalet tillfällen med undervisning utomhus och åldern på eleverna, ju yngre elever desto oftare sker undervisning utomhus. Vissa ämnen förläggs oftare till utomhusmiljö än andra. Matematik och naturorienterande ämnen förläggs utomhus oftare än språk och samhällsorienterande ämnen. Det finns hos pedagogerna olika sätt att se på fördelar och nackdelar med att bedriva undervisning utomhus.

Syfte och frågeställningar

Ett övergripande syfte är att försöka kartlägga i vilken utsträckning pedagoger undervisar utomhus. Undersökningen ska också kartlägga de samband som kan finnas mellan de undersökta åldersgrupperna, och antalet tillfällen som undervisas utomhus. Undersökningen ska också försöka påvisa mönster i vilka ämnen som undervisas utomhus, samt ta reda på pedagogernas bakomliggande tankar kring undervisning utomhus.

De frågeställningar som ligger till grund för arbetet är dels frågor med inriktning mot antal tillfällen och vilka ämnen som pedagoger undervisar i utomhus och dels frågor som är inriktade mot pedagogers inställning och tankar kring undervisning utomhus.

Förtydligande av frågeställningar

För att precisera och förtydliga vårt syfte utgår vi följande frågeställningar:

- Vilket samband finns mellan antalet tillfällen som pedagogerna i undersökningen undervisar utomhus och åldern på eleverna?
- Vilka ämnen undervisas oftast utomhus?
- Vilka bakomliggande tankar finns hos de undersökta pedagogerna om undervisning utomhus? Går det att urskilja mönster när det gäller vilka för- eller nackdelar samt vilka anledningar pedagogerna ser med att bedriva undervisning utomhus?

I det här avsnittet kommer vi att redogöra för det som vi funnit relevant i olika styrdokument som kan ha betydelse för vår undersökning.

Skolverksamheten styrs av läroplan, kursplaner och lokala skolplaner och ska styra pedagogens sätt att undervisa. Eftersom vi undersöker hur pedagoger undervisar utomhus anser vi att det är av stor vikt att ta upp de dokument som ska reglera det pedagogiska arbetet. Vi kommer här att granska olika styrdokument. Syftet med detta är att se om det finns något i dem som stimulerar pedagoger till att flytta undervisningen utomhus.

De dokument vi valt att granska är: läroplanen Lpo94, kursplaner för grundskolan och skolplanen för Uddevalla kommun. Vi kommer däremot inte att granska de lokala arbetsplanerna då syftet inte är att koppla resultatet till olika skolor och deras pedagogiska profiler.

Lpo 94

Under skolans uppdrag i Lpo 94 står: ”skolan skall sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen”. (Skolverket, 2007)

Efter en granskning av läroplanen är det endast det ovan nämnda som kan tolkas stimulerande till undervisning utomhus.

Kursplaner för grundskolan

Här kommer vi att redogöra för vad som står i kursplaner och betygskriterier och om dessa kan ha betydelse för vår undersökning.

I Grundskolans Kursplaner och betygskriterier (Skolverket, 2007) beskrivs varje ämne i grundskolan. Eftersom en av våra frågeställningar är: ”vilka ämnen undervisas oftast utomhus”? har vi studerat kursplanerna för varje ämne i syfte att se om det finns något som stimulerar pedagogen till att flytta undervisningen till utomhusmiljö. Vi vill kunna jämföra de resultat vi får om vilka ämnen som oftast bedrivs utomhus med kursplanerna.

Idrott och hälsa

I ämnet Idrott och hälsa finns en tydlig inriktning mot undervisning utomhus. Här beskrivs återkommande om friluftsliv.

Under avsnittet ”Ämnets karaktär och uppbyggnad” Står följande att läsa:

Ämnet anknyter också till de starka kulturella traditioner som finns i Sverige när det gäller att vistas i naturen. Genom friluftsverksamhet och vistelse i skog och mark får eleverna upplevelser, kunskaper och erfarenheter som kan stimulera ett fortsatt intresse för friluftsliv, natur och miljöfrågor.” (Skolverket, 2007: 23)

Friluftslivet återkommer även i ”mål som eleven ska ha uppnått i slutet av femte skolåret”.

Eleven skall

- kunna orientera sig i och hitta i närmiljön genom att använda enkla hjälpmedel,
- Ha grundläggande kunskaper om friluftsliv samt känna till principerna för allemansrätten,

(Skolverket, 2007: 24)

För att ge eleverna en chans att uppnå dessa mål anser vi att det krävs att pedagogen flyttar undervisningen utomhus.

Under ”mål som eleven ska ha uppnått i slutet av skolår nio” står följande:

Eleven skall
- kunna orientera sig i okända marker genom att använda olika hjälpmedel samt kunna planera och genomföra vistelse i naturen under olika årstider.
(Skolverket, 2007: 24)

Man kan i de mål vi här lyft fram tydligt se att pedagogen är ålagd att bedriva undervisning utomhus genom att ge eleven dessa kunskaper i friluftsliv. Ämnet idrott och hälsa är ju dock det ämne där det förmodligen är mer vanligt att man undervisar utomhus.

Bild

I ämnet bild beskrivs under ”ämnets syfte och roll i utbildningen”:

Utbildningen uppövar förmågan att se, känna på och reflektera över den yttre och inre miljöns form, färg och funktion samt miljöns betydelse för trivsel, arbetslust och utbildningsresultat.
(Skolverket, 2007: 8)

Detta avsnitt kan tolkas som något som ska stimulera pedagogen till att flytta undervisningen till utomhusmiljö. För att kunna se, känna på och reflektera över den yttre miljöns form färg och funktion så bör det rimligen vara nödvändigt för pedagogen att förlägga delar av undervisningen utomhus.

Matematik

I ämnet matematik står under avsnittet ”ämnets karaktär och uppbyggnad”:

Matematik har nära samband med andra skolämnen. Eleverna hämtar erfarenheter från omvärlden och får därmed underlag för att vidga sitt matematiska kunnande.
(Skolverket, 2007: 28)

Det är naturligtvis möjligt att hämta erfarenheter från omvärlden utan att behöva vara utomhus. Citatet ovan kan ändå tolkas på ett sätt som stimulerar pedagogen att bedriva undervisning där eleverna hämtar erfarenheter från utomhusmiljö.

Biologi

I ämnet biologi står under mål att sträva mot beträffande kunskapens användning.

Att eleven utvecklar omsorg om naturen och ansvar vid dess nyttjande
(Skolverket, 2007: 51)

För att nyttja naturen bör det rimligen vara så att man vistas i den och då alltså är utomhus. Under ”mål att uppnå i slutet av det femte skolåret” står:

Eleven skall beträffande natur och människa
- känna igen och namnge några vanligt förekommande växter, djur och andra organismer i närmiljön samt känna till deras krav på livsmiljö. (Skolverket, 2007: 53)

Beträffande den naturvetenskapliga verksamheten
- ha inblick i genomförandet av laborationer samt av återkommande observationer i fält i sin närmiljö, Skolverket kursplaner (Skolverket, 2007: 53)

Under mål att uppnå i slutet av det nionde skolåret står:

Eleven skall beträffande den naturvetenskapliga verksamheten
- kunna genomföra observationer i fält och laborativa undersökningar samt ha insikt i deras utformning Skolverket kursplaner (Skolverket, 2007:54)

Det är alltså återkommande att eleven ska använda sin närmiljö för att uppnå olika mål. Ordet närmiljö i dessa sammanhang tolkar vi som den miljö som finns utanför skolan. Observationer i fält är nog den formulering som tydligast är inriktad på undervisning utomhus. Eftersom observationer i fält bör vara svåra att utföra inomhus.

Geografi

I geografi står under ”mål som eleven skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret”:

Eleven skall
- känna till några krafter som format jordytan och förändrar landskapet samt utifrån detta och egna iakttagelser och upplevelser i närmiljön kunna ge exempel på sådana förändringar (Skolverket, 2007: 73)

Detta mål är nog svårt att uppnå utan att bedriva undervisning utomhus eftersom det bör vara svårt att göra egna iakttagelser av närmiljön och ännu svårare att få egna upplevelser i närmiljön utan att befinna sig utomhus.

Efter att noggrant ha studerat varje ämne som beskrivs i kursplanerna utifrån ett utomhusperspektiv, tolkar vi kursplanerna som något som på ett traditionellt sätt ser skolan som en inomhusverksamhet.

Skolplan Uddevalla kommun

I skolplanen för Uddevalla kommun kan man hitta följande stycke:

Skolan ska vara en tummelplats för barn/elevs livslust, äventyrlust, kreativitet och upptäckarglädje. Här ska finnas möjligheter att botanisera, bygga, experimentera, sjunga, spela, leka, vila, springa, räkna
Ju rikare och mer utmanande miljö skolan kan erbjuda, desto bättre möjligheter får eleven att utvecklas. För den skull måste vi utnyttja mer av skolans nära omgivning och efterhand mer av samhället vi lever i. I skolan ska det vara möjligt att lära på många olika sätt och i många olika miljöer. (Uddevalla kommun, 1999)

Detta är den del av skolplanen som vi anser man kan tolka som stimulerande till att undervisa utomhus. Skolplanen beskriver att lärandet ska vara möjligt i olika miljöer och att eleverna får bättre möjligheter att utvecklas om skolan erbjuder en rik och utmanande miljö. Att utnyttja skolans nära omgivning och mer av samhället vi lever i kan tolkas som en formulering som direkt uppmuntrar pedagogerna att förflytta undervisningen utomhus.

Utomhuspedagogik

Eftersom den litteratur om undervisning utomhus som finns tillgänglig, vanligtvis inriktar sig på konkreta undervisningstips riktade till pedagoger, anser vi inte att den passar som grund för vårt examensarbete.

Den litteratur vi funnit under arbetet med anknytning till undervisning utomhus, är den om utomhuspedagogik. Vi vill dock betona att vårt arbete inte grundar sig i utomhuspedagogiska tankar. Som nämndes i inledningen anser vi det vanskligt att använda ordet utomhuspedagogik i frågeformuläret. Det kan ändå vara av intresse att ta del av grundtankarna inom utomhuspedagogiken för att ställa dessa tankar mot de resultat vi får av enkäten.

Centrum för miljö och utomhuspedagogik CMU vid Linköpings Universitet har gjort följande definition på det utomhuspedagogiska fältet.

Utomhuspedagogik är ett förhållningssätt som syftar till lärande i växelspel mellan upplevelse och reflexion, grundat på konkreta erfarenheter i autentiska situationer. Utomhuspedagogik är dessutom ett tvärvetenskapligt forsknings- och utbildningsområde som bl.a. innebär

- att lärandets rum även flyttas ut till samhällsliv, natur- och kulturlandskap,
- att växelspellet mellan sinnlig upplevelse och boklig bildning betonas,
- att platsens betydelse för lärandet lyfts fram.

(Szczepanski, 2007: 11)

Här framgår tydligt att de centrala delarna i utomhuspedagogiken är att eftersträva ett lärande som grundar sig i autentiska upplevelser och erfarenheter. I den här korta kärnfulla definitionen finns inte några perspektiv som exempelvis miljöundervisning eller naturupplevelse med. Det framgår inte heller på något sätt att utomhuspedagogik ska ske i naturen. Det finns heller inget som pekar på vad som ska läras, alla skolans ämnen skulle kunna passa in på beskrivningen om hur lärandet ska äga rum. Definitionen säger *hur* lärandet ska ske genom att pointera *var* lärandet ska ske.

Utomhuspedagogikens har sina rötter i 1800 talets USA och rörelsen ”outdoor and open air classroom.” Inom denna rörelse fanns en kritik mot klassrummet som inlärningsmiljö och den läroboksbaserade pedagogiken. Det fanns en önskan att gå från en läroboksbaserad undervisning till en inläring baserad på handling. (Szczepanski, 1996: 5)

Det är viktigt att ha i åtanke att det med utomhuspedagogik inte bara avses enstaka tillfällen som exempelvis friluftsdagar eller andra aktiviteter som inte ingår i den normala, vardagliga undervisningen. Utomhuspedagogik är något som bör vara en naturlig del av den vardagliga verksamheten För att eleverna ska kunna förstå saker i ett sammanhang krävs att det sker i kontinuerligt och under ett längre tidsperspektiv. Vikten av detta är något som Szczepanski påtalar (1996: 12).

Metod

Här kommer vi att beskriva och motivera den metod vi valt. Metodens fördelar och nackdelar kommer att diskuteras. Här redogörs även tankarna bakom frågeformulärets utformning och urvalet till enkäten. Vi kommer även att redogöra för hur vi gått tillväga när vi analyserat materialet som framkommit under undersökningen. I detta avsnitt kommer likaså en redogörelse för hur bortfallet i enkäten sett ut.

Detta är en empirisk studie som grundas på en enkätundersökning med ett frågeformulär som inriktar sig mot undervisande pedagoger i år ett, fem och nio. Det är således vår undersökning som ligger till grund för tolkningar och slutsatser i uppsatsen. Det är följaktligen också vår undersökning som får ta den allra största platsen i uppsatsen och inte vad andra författare eller forskare tycker och tänker om ämnet. Uppsatsen har inte en fördjupad teoribakgrund av olika anledningar. Dels har vi under arbetets gång varit underkastade en tidspress då vi valt att lägga stor kraft och tid på vår enkätundersökning, dels finns det inte något större utbud av litteratur som är av relevans för vår undersökning. Vi har utifrån vår erfarenhet från skolan ställt de vetenskapliga frågor som vi sökt svaren på genom vår enkät. Tolkningarna och reflektionerna av svaren har vi försökt att jämföra med relevant forskning vi funnit kring ämnet. En fördjupning kring teori och tidigare forskning, vilket brukar föregå en empirisk studie av det här slaget, har således inte bedömts som möjlig. En avvikelse från den standardiserade modellen över hur ett utbildningsvetenskapligt examensarbete brukar se ut, behöver dock inte betyda att uppsatsen är mindre vetenskaplig.

Det finns en skillnad i hur det resultat vi får kommer behandlas. Två av våra frågeställningar är av en mer kvantitativ karaktär då vi kartlägger och söker mönster i hur mycket och inom vilka ämnen pedagoger undervisar utomhus. Med kvantitativ menas att "kvantifierbara och objektiva mätningar har en central roll" (Stukat, 2005: 31). En av frågeställningarna är av mer kvalitativ karaktär då vi försöker kategorisera pedagogernas uppfattningar av för- och nackdelar med undervisning utomhus. Det viktiga i arbete med kvalitativa metoder är enligt Larsson "... att man söker finna de kategorier, beskrivningar eller modeller som bäst beskriver något fenomen eller sammanhang i omvärlden..." (Larsson, 2005: 8)

Urval

När det gäller urvalet av undersökta pedagoger till enkäten utgick vi från en av våra hemkommuner vilket kan vara både en fördel och nackdel, vi ser dock att fördelarna med just detta överväger. Vi har ingen insyn i hur de aktuella skolorna arbetar med undervisning utomhus på förhand. Detta gör att urvalet inte bygger på våra eventuella uppfattningar om hur skolorna arbetar. Vi har försökt att välja många skolor för att uppnå ett så representativt urval som möjligt. Staden är ingen storstad, ingen landsbygd, utan en någorlunda genomsnittlig mindre stad.

En eventuell nackdel med att använda sig av sin hemkommun kan vara att man redan på förhand har förutfattade uppfattningar om de skolor som berörs och riskerar, dessa uppfattningar skulle kunna riskera att påverka arbetet. Vi anser dock att vi har ett neutralt och vetenskapligt förhållningssätt till arbetet.

Ambitionen var ursprungligen att lämna ut frågeformulär till alla pedagoger i tätorten, detta skulle då bli fjorton skolor. Anledningen till att vi bortsåg från skolor på landsbygden var av praktiska skäl. Vi ansåg det inte vara möjligt att resa till dessa skolor som troligen har ett relativt litet elevantal och därmed förmodligen färre pedagoger på skolan. Att hålla sig till ett

geografiskt område som är begränsat till kommunens tätort ansåg vi vara en praktisk lösning. Eftersom vi eftersträvade att lämna ut frågeformulären personligen till skolorna.

Vår ambition är att göra en undersökning som inte bara ska gälla för de pedagoger vi undersökt utan vara något som kan generaliseras och överföras i större sammanhang. Vi ser det som positivt att undersökningen omfattar större delar av tätorten i en hel kommun. På detta sätt tror vi att man fångar upp olika skolor och olika typer av sociala områden. Kommunen har som de flesta kommuner olika stadsdelar med olika sociala grupper. Skolorna i undersökningen är av olika slag men vi har inte valt att kategorisera skolorna. Under våra besök på skolorna har vi uppfattat att det är variation mellan dem när det gäller storlek och typ av bostadsområde kring skolan. Vi har inte haft ambitionen att göra kopplingar mellan hur pedagoger arbetar med undervisning utomhus och eventuell socialgrupp som tillhör skolan. Vi bedömer att vi genom vårt urval har fått undersöka något som kan likna ett genomsnitt av det svenska samhället vilket påtalas av Stukát. ”Strävan är att få ett *representativt stickprov*, dvs. ett urval som ger en bild av populationen i miniatyr” (2005: 57). Trots variationen i urvalet av pedagoger och skolor anser vi att pedagogerna även arbetar under förhållandevis likartade villkor med hänsyn till skolornas geografiska läge. Hade undersökningen även omfattat skolor på landsbygden hade vi möjligen fått ett annorlunda resultat eftersom det då kan råda något annorlunda förhållanden, med eventuellt en annan närhet till naturen. Nu har vi undersökt skolor som skulle kunna vara representativa för en liten svensk tätort.

Avgränsning

I undersökningen vänder vi oss till undervisande pedagoger i skolår ett, fem och nio i Uddevalla kommun. Anledningen till valet av pedagoger i just dessa skolår är att vi vill få ett brett åldersspann som sträcker sig över grundskolans år från första till sista klass. Det hade varit möjligt att göra en undersökning med tätare åldersintervall men vi anser dock att det är lättare att se mönster vid en jämförelse av de åldrar vi utgår ifrån. Hade man undersökt åldersgrupperna i tätare intervaller kunde man kanske se skillnader, men det hade varit svårare att härleda dessa skillnader till elevernas ålder. Då hade den eventuella skillnaden kanske i större utsträckning än i detta åldersspann berott på andra faktorer som skolans geografiska läge eller pedagogens/skolans profil. En skillnad mellan de olika åldrarna på eleverna är att de elever i år fem och år nio har nationella prov under läsåret. År fem och år nio har också mål som eleven ska ha nått upp till i slutet av läsåret. År ett har inte några nationella prov eller några mål i kursplanerna som ska ha uppnåtts. Vi bedömer dock att detta inte har någon inverkan på vår undersökning då de nationella proven genomförs under vårterminen.

Skolkulturer kan vara något tröga och vi tror att den gamla indelningen med låg-, mellan- och högstadium kan ligga kvar i tankesättet hos vissa pedagoger. Genom vårt urval har vi täckt upp vart och ett av dessa ”gamla” stadier.

Genom att göra nedslag i skolår ett, fem och nio undersöks pedagoger som undervisar en åldersgrupp som även utgår från samma läroplan, Lpo 94. Undervisningen för de undersökta åldrarna grundar sig också på samma kursplaner och lyder under samma skolplan. Åldersintervallet hade inte kunnat vara större utan att det då hade uppstått problem, där ett hänsynstagande till olika läroplaner och olika kursplaner hade varit nödvändigt. Hade undersökningen riktat sig mot yngre åldrar, hade man berört förskoleundervisning som

grundar sig på Lpfö98, hade den riktat sig mot äldre åldrar, hade ett hänsynstagande till Lpf94 varit nödvändigt.

Att göra nedslag hos pedagoger i dessa tre skolår ger också en jämn fördelning med tre år mellan varje undersökt grupp. På detta sätt blir det en jämn åldersstegring hos eleverna som de undersökta pedagogerna undervisar.

Det är pedagogerna vi riktar enkäten till, det är deras vanor och tankar kring undervisning utomhus som vi försöker kartlägga. Anledningen till att vi tror att det finns en skillnad mellan de undersökta grupperna är att pedagogerna antagligen undervisar på olika sätt i olika åldrar.

Frågeformulär

För att få svar på våra frågor om hur frekvent och i vilka ämnen pedagoger undervisar utomhus skulle det optimala vara att observera pedagogerna under en lång period som en hel termin. Av uppenbara skäl finns inte möjlighet att genomföra detta under den tidsperiod som fanns till vårt förfogande. Därför valde vi att genomföra en enkätundersökning med ett frågeformulär som bas. Användandet av enkät som metod är att det är ett bra sätt att belysa variationer och mönster i svaren.

Frågeformuläret är indelat i tre delar. Den första delen syftar till att dela in pedagogerna i olika kategorier såsom kön, antal arbetade år som pedagog och inom vilken av de tre aktuella åldersgrupper pedagogerna undervisar i. Den andra delen försöker utröna hur ofta, vad och inom vilka ämnen pedagogerna undervisar utomhus. Den avslutande delen fokuserar på pedagogens inställning till att undervisa utomhus där både fördelar och nackdelar efterfrågas.

Vi är medvetna om frågeformulärets begränsningar och möjligheter. När det gäller att besvara frågor om pedagogernas inställning till att undervisa utomhus kan det tyckas att intervju kunde vara ett bättre alternativ än ett frågeformulär. Denna uppsats fokuserar dock på ett större antal pedagoger och försöker skapa en bild av hur inställningen till undervisning utomhus hos dessa är. Vi vill söka mönster i de undersökta pedagogernas svar. Intervjuer tar för lång tid för att kunna se detta mönster under vår kraftigt begränsade tid samtidigt som vi inser våra begränsningar när det gäller intervjuteknik. En annan fördel med enkäten som metod, är att det är lättare att få svar på samma frågor jämfört med en intervju, där informanten kan ge motfrågor och forma intervjun, samt att våra egna värderingar kan lysa igenom. Genom en enkät får många pedagoger exakt samma frågor även om frågorna kan tolkas olika av olika pedagoger. Genom att ställa samma frågor till många pedagoger menar vi att det är lättare att skapa en övergripande bild av pedagogers inställning till att undervisa utomhus.

En eventuell nackdel med vår enkät är att vi frågar efter hur pedagogerna undervisat den *senaste* terminen. Detta kan innebära en risk att den svarande pedagogerna har svårt att redogöra för vad som gjorts under den senaste terminen, då personen begränsas av sin förmåga att korrekt minnas vad han eller hon gjort. Att fokus ligger på den senaste terminen beror på att det förhoppningsvis är den termin som ligger närmast i minnet hos pedagogerna.

Vår grundidé var att hitta samband mellan vilken ålder pedagogerna undervisar i, antalet tillfällen samt inom vilka ämnen pedagogerna undervisar utomhus. Vi ville även hålla dörren öppen för andra samband. Därför utformades frågeformuläret så att det även besvarar om pedagogerna är kvinna eller man och hur länge han eller hon undervisat.

I efterhand står det klart för oss att det hade varit bra om vi gjort ett ”pilotfrågeformulär” för att se hur formuläret skulle fungera i verkligheten. Då vi led av tidsbrist kunde vi endast använda oss av vår handledare och vår handledningsgrupp när det gällde utformningen av frågeformuläret.

Etik

Ur ett forskningsetiskt perspektiv har vi följt de rekommendationer om informationskravet, samtyckeskravet och Konfidentialitetskravet som beskrivs av Stukát (2005: 130-131) Vi anser att informationskravet är tillgodosett genom det missivbrev som medföljde varje frågeformulär. Att deltagandet i undersökningen är frivilligt bör ha framgått även om vi inte uttryckligen skriver det eftersom vi i brevet vädjar till deltagande. Då hela undersökningen är frivillig, anser vi även att samtyckeskravet är tillgodosett då en pedagog som vill avbryta sin medverkan troligen inte lämnar in frågeformuläret. Konfidentialitetskravet anser vi vara uppfyllt då vi i missivbrevet tydligt skriver att frågeformuläret kommer att behandlas anonymt. Frågeformuläret har behandlats anonymt då det inte går att koppla vare sig till enskild pedagog eller skola. Varje enskild pedagog har tagit ett frågeformulär ur kuvertet där dess låg. Pedagogerna har sedan besvarat detta på valfritt ställe och därefter lagt frågeformuläret i ett kuvert som avhämtats av oss. Vad vi däremot inte rådde över var de fall där rektor delat ut frågeformulär. Några frågeformulär var namngivna. Dessa namn har vi klippt bort och slängt, då detta strider mot den forskningsetik vi tillämpar.

Bortfallsanalys

Av de 127 utlämnade enkäterna kunde 53 besvarade frågeformulär inhämtas efter påtryckningar på de olika skolorna. Detta gör ett externt bortfall på ca 58 procent. Av de besvarade enkäterna var 12 från år ett, 14 från år fem och 27 från år nio.

Bortfallet i undersökningen kan bero på att de pedagoger på de berörda skolorna som inte känner att de har några åsikter om undervisning utomhus väljer att inte göra enkäten. Detta påverkar naturligtvis tillförlitligheten i undersökningen. Om endast de pedagoger som har ett eget intresse av undervisning utomhus svarat på frågeformuläret är kanske inte undersökningen representativ. Frågeformuläret är frivilligt och när pedagogen läser missivbrevet som medföljer förstår man att den handlar om undervisning utomhus, pedagogen kan redan då välja att avstå från att svara på frågorna.

Frågeformulären delades ut under två dagar: fredag 30/11 och måndag 3/12. Under arbetet med att dela ut och samla in frågeformulären uppmärksammades flera problem. Vi upplevde i våra kontakter med rektorer och övrig skolpersonal att enkäten delades ut under en period då skolorna har ett fullbokat schema med aktiviteter som är vanliga i juletid, exempelvis luciafirande, terminsavslutning och betygssättning. Under kontakten med skolorna uppmärksammades även att fler enkätundersökningar, både från andra studenter och från kommunen pågick. Vår uppfattning är att detta gör att bortfallet på enkäten var större än om de hade delats ut under en period som inte låg i slutet av en termin. Vi hade emellertid inget val utan var tvungna att genomföra undersökningen under denna period.

Mot bakgrunden att tiden var knapp, fick vi tyvärr inte heller svar på alla frågorna i alla frågeformulär från pedagogerna. De frågor vi tänker speciellt på är de där pedagogen mer fritt

ska besvara frågor som rör undervisning utomhus, s.k. öppna frågor, exempelvis fråga 10 och 11. Att fråga 19 har ett stort bortfall kan bero på att pedagogerna inte har så mycket mer att tillägga till frågeformuläret. Troligen känner pedagogerna av den stress som brukar infinna sig i slutet av en termin och väljer då endast att besvara de frågor som går snabbast och som kräver minst reflektion kring svaret.

Eftersom enkäten är frivillig misstänker vi att de svar vi fått in kan vara något mer representerade av pedagoger som är positiva till undervisning utomhus än en genomsnittlig pedagog. I denna undersökning är vi hänvisade till pedagogernas villighet att besvara frågeformuläret, även om pedagogen i fråga inte ser nytta av att besvara alla frågorna (Patel och Davidsson, 2003: 70).

Resultatet kanske därför är något missvisande när det gäller att påvisa hur ofta pedagoger undervisar utomhus. Vi kan dock få reda på hur de som undervisar utomhus tänker och inom vilka ämnen de undervisar ute.

Förhållande mellan resultaten på fråga 7 i frågeformuläret: *Ungefär hur många gånger har du undervisat utomhus den senaste terminen?* och fråga 8 *Undervisar du utomhus regelbundet?* kan uppfattas något märkligt. Det är 13 pedagoger i år nio som svarat att de undervisat utomhus den *senaste* terminen, trots detta är det bara två pedagoger i år nio som svarat att de undervisar utomhus *regelbundet*.

De tre pedagoger i år nio som svarat att de undervisat utomhus fler än 20 gånger på fråga 7 borde ha svarat att de undervisar utomhus regelbundet på fråga 8. Av dessa tre är det dock bara en pedagog som svarar att undervisning utomhus sker regelbundet. Vi misstänker att det är ordet *regelbundet* som påverkar pedagogen. Anledningen till att frågan fanns med på frågeformuläret var att den ska fungera som ett komplement till frågan om *hur många gånger pedagoger undervisat utomhus den senaste terminen*, detta för att hjälpa oss att försöka kartlägga i vilken utsträckning pedagoger undervisar utomhus. Ordet *regelbundet* kan tolkas på många olika sätt. Regelbundet kan vara ett tillfälle per termin eller varje dag. Vi misstänker att vissa pedagoger har tänkt att vi med *regelbundet* menar ett stående inslag i undervisningen.

Här följer en specificerad redogörelse för vilka frågor som inte besvarades av pedagoger i respektive år.

I år ett var det:

6 pedagoger som inte besvarade fråga 19

3 pedagoger som inte besvarade fråga 17

1 pedagog vardera som inte besvarade fråga 11, 12 eller fråga 18

I år fem var det:

10 pedagoger som inte besvarade fråga 19

3 pedagoger som inte besvarade fråga 17

2 pedagoger vardera som inte besvarade fråga 10, 12, 13, 18

1 pedagog vardera som inte besvarade fråga 9, 11, 15 och 16

I år nio var det:

18 pedagoger som inte besvarade fråga 19

14 pedagoger som inte besvarade fråga 9, 10

13 pedagoger som inte besvarade fråga 11

10 pedagoger som inte besvarade fråga 15

8 pedagoger vardera som inte besvarade fråga 14, 16, 18,

6 pedagoger vardera som inte besvarade fråga 17, 13
1 pedagog som inte besvarade fråga 1

Det fanns en variation mellan antalet inlämnade och besvarade frågeformulär från de olika skolorna, detta kan ha påverkats av hur pedagogerna fått ut frågeformuläret. I några fall delade rektor ut det, i andra fall en kontorist eller annan pedagog. Detta kan göra att den pedagog som ska svara på frågeformuläret prioriterar uppgiften olika, beroende på vem som delat ut den. Svarsfrekvensen i år nio kontra år ett och år fem, kan dels bero på att frågeformuläret nått ut till fler pedagoger i år nio än i de andra årskurserna. Men också den attityd till besvarande av frågeformulär som råder på den aktuella skolan kan ha haft betydelse. I något fall var det tydligt att rektorn inte uppskattade den andel besvarade formulär som inkommit, samtidigt som vi var mycket nöjda över det antalet som inkommit från den aktuella skolan.

Resultat

Här kommer de resultat enkäten gett oss att presenteras och analyseras. Resultatet grundar sig på de 53 besvarade frågeformulären. Resultatet bygger på de svar vi fått in dvs. 12 pedagoger i år ett, 14 i år fem och 27 pedagoger i år nio.

När det gäller fördelningen mellan män och kvinnor är resultatet ojämnt. I år ett och fem finns en kraftig överrepresentation av kvinnor. I år ett är det enbart kvinnor, i år fem är det en man och 13 kvinnor. I år nio är fördelningen något mer jämn med 11 män och 15 kvinnor. Vi väljer dock att behandla resultatet oberoende av pedagogernas kön.

Samband mellan antalet tillfällen med undervisning utomhus och elevernas ålder

I vår frågeställning ville vi undersöka: ”vilket samband det finns mellan antalet tillfällen som pedagogerna i undersökningen undervisar utomhus och åldern på eleverna”? I vilken av de tre undersökta åldrarna undervisar man utomhus mycket respektive lite?

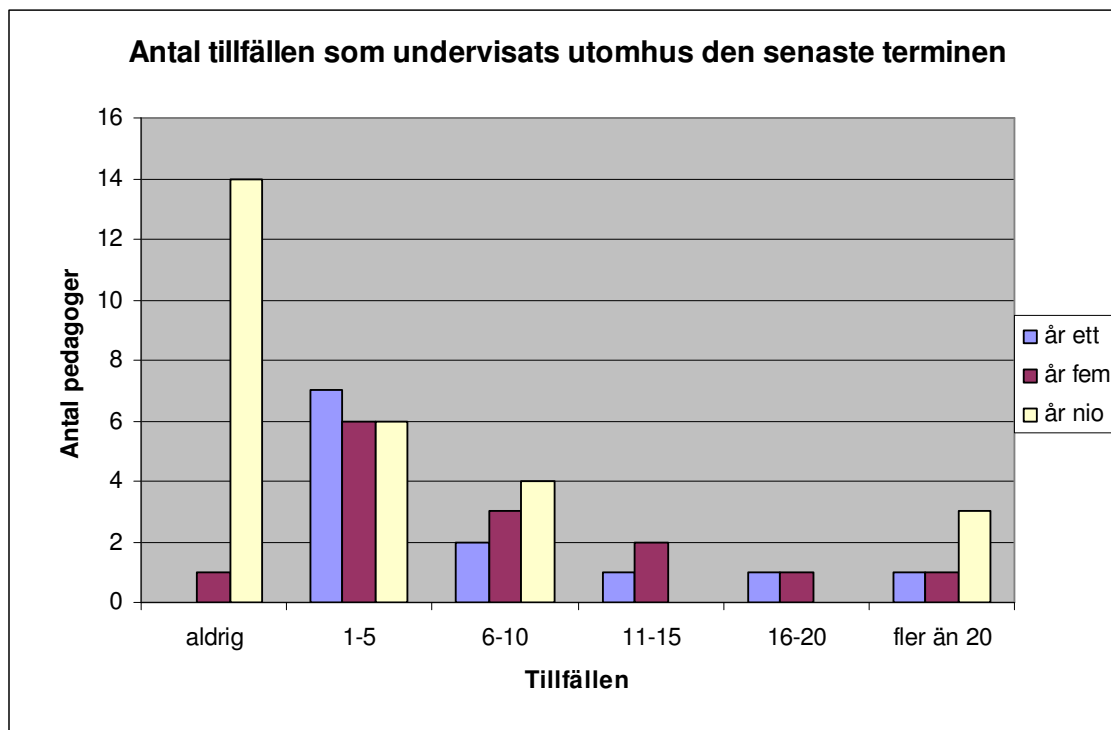
I frågeformuläret ställs frågan: Ungefär hur många gånger har du undervisat utomhus den senaste terminen? De pedagoger som svarat att de aldrig har undervisat utomhus den senaste terminen är: ingen i år ett, en i år fem och fjorton i år nio. Här finns det alltså ett samband mellan antalet tillfällen pedagogerna undervisar utomhus och åldern på eleverna som undervisas. Det är en stor skillnad mellan resultaten i år ett och fem å ena sidan, och å andra sidan de i år nio. I år nio är det mer än hälften av de tillfrågade pedagogerna som inte har undervisat utomhus den senaste terminen medan det bland pedagogerna i år ett och år fem endast är en som inte undervisat utomhus. Det är alltså i vår undersökta grupp vanligt för pedagoger i år ett och år fem att undervisa utomhus den senaste terminen medan det i år nio är mer ovanligt.

Svaren visade också att de flesta som hade undervisat utomhus den senaste terminen hade gjort detta mellan ett till fem tillfällen oavsett i vilken ålder pedagogen undervisade. Svaren visade också att det inte fanns någon pedagog i år nio som undervisade utomhus mellan 11-15 eller 16-20 gånger, men att det fanns tre pedagoger i år nio som gjort detta fler än 20

gångar. De pedagoger i år nio som undervisat utomhus fler än 20 tillfällen angav alla tre att de undervisat i idrott och hälsa utomhus den senaste terminen.

Diagrammet nedan visar antalet tillfällen den tillfrågade pedagogen undervisat utomhus den senaste terminen. När man läser diagrammet bör man ha i åtanke att det inte anges i procent utan i antalet tillfällen som undervisats utomhus den senaste terminen. Vid en jämförelse av hur många pedagoger i år nio och år fem som undervisat 1-5 gånger ser man att det är lika många tillfällen. Man bör då beakta att i år nio var det 27 pedagoger som svarat på frågeformuläret medan de i år fem var 14 pedagoger.

Diagram 1

Regelbundenhet

För att få klarhet i hur undervisning utomhus skiljer sig åt mellan de olika undersökta åldersgrupperna, ställdes ytterligare en fråga som skulle ge svar på detta. Vi ville ta reda på hur regelbundet pedagogerna undervisade utomhus. På frågan om hur regelbundet pedagogen undervisar utomhus har vi fått följande svar. Fem pedagoger i år ett svarar att de inte undervisar utomhus regelbundet, sju pedagoger i år fem säger att de inte undervisar utomhus regelbundet och 25 pedagoger i år nio säger att de inte undervisar regelbundet.

Det är även här en stor skillnad mellan åldrarna när det gäller undervisningen utomhus. Fler än hälften av pedagogerna i år ett undervisar utomhus regelbundet, exakt hälften av pedagogerna i år fem gör det men i år nio är det endast två pedagoger som undervisar utomhus regelbundet. Resultatet av den här frågan pekar i samma riktning som den förra. Dvs. att det finns en likhet i hur regelbundet pedagogerna i år ett och år fem undervisar utomhus,

men att det är en stor skillnad jämfört med hur regelbundet pedagogerna i år nio undervisar utomhus.

Därefter är det jämt fördelat mellan år ett och år fem när det gäller regelbundenheten. Det är en eller två pedagoger som undervisar utomhus mellan en till åtta gånger per termin.

Vilka ämnen undervisas oftast i utomhus

En av våra frågeställningar är: "Vilka ämnen undervisas oftast utomhus?"

Vi ville undersöka om det går att hitta mönster i vilka ämnen som undervisas utomhus.

En av våra utgångspunkter är att vissa ämnen oftare undervisas utomhus än andra.

Vi har genom att fråga pedagogerna vilka ämnen de undervisat i utomhus den senaste terminen, försökt skaffa oss en överblick över detta.

Vi har i enkäten gett ett antal ämnen som svarsalternativ som pedagogen ska ringa in, vi har även ett alternativ där pedagogen kan skriva "annat" och specificera detta. Under sammanställningen av frågeformulären har vi för diagrammet nedan lagt ihop de samhällsorienterande ämnena: religion, geografi, historia och samhällsvetenskap. Vi har även lagt ihop de naturorienterande ämnena biologi, fysik, kemi och i vår sammanslagning av dessa även lagt ämnet teknik. Detta för att lättare kunna göra jämförelser mellan diagrammet från vår undersökning och diagrammet över skolans timplan där dessa ämnen lagts ihop.

När man tar del av resultatet skall man dock ha i åtanke att alla ämnen inte undervisas i alla åldrar. Att ingen pedagog i år ett undervisade utomhus i engelska kan bero på hur de undersökta skolorna lagt upp sin undervisning, skolan kanske inte undervisar engelska liksom i ämnen som hemkunskap eller slöjd i år ett.

Resultatet visar att det ämne som oftast undervisades utomhus den senaste terminen utan konkurrens var matematik, därefter följde no - ämnen, idrott och hälsa tätt följd av svenska. De ämnen som pedagogerna i undersökningen inte undervisade i utomhus var religion, hemkunskap, musik och slöjd.

Av de naturvetenskapliga ämnena är biologi det vanligaste ämnet att undervisa utomhus, medan kemi och fysik endast förekom sporadiskt. Två pedagoger har svarat att de undervisat i no utan att specificera detta mer.

Om man gör en kategori för språkämnen och där lägger in svenska, engelska och franska (som förekom under annat) får man en språkkategori som undervisats lika mycket utomhus som matematiken.

Diagram 2

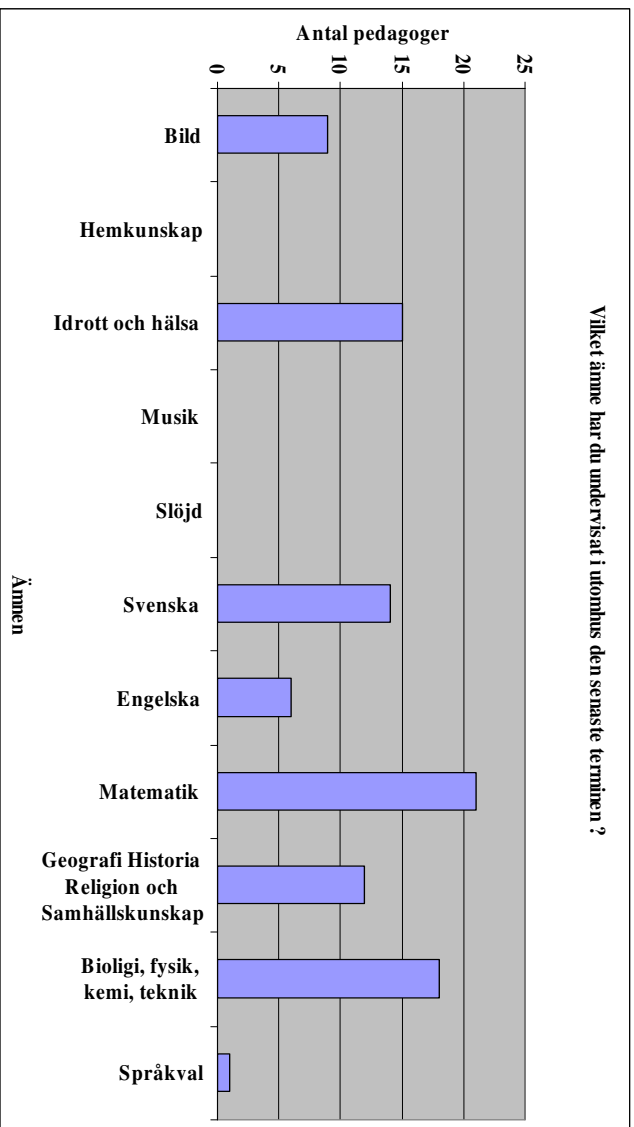
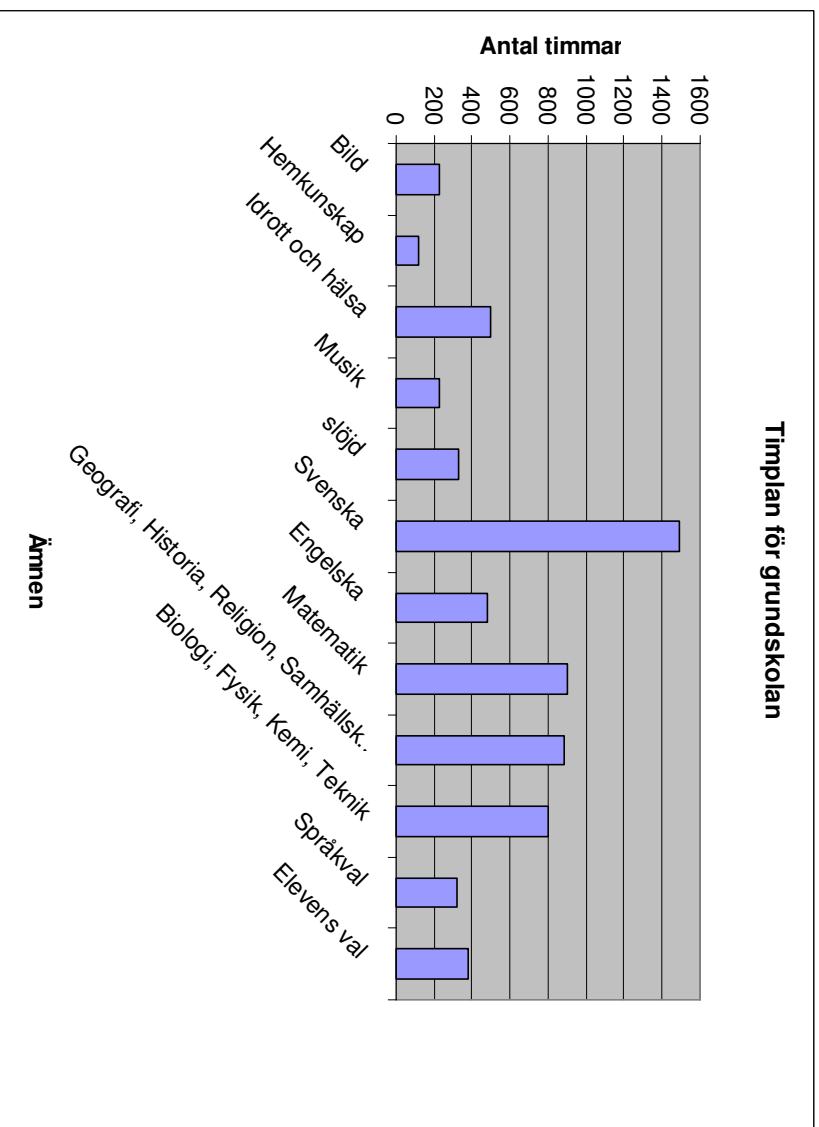

Diagram 3

Vid en resultattolkning av vilka ämnen som pedagogerna oftast undervisar i utomhus måste detta ställas i relation till timplanen för grundskolan. Att ett ämne ofta undervisas utomhus kan bero på att det specifika ämnet har större utrymme i timplanen. Diagrammet ovan baseras på timplan för grundskolan. (Skolverket, 2007) Om man jämför diagram 2, över vilka ämnen som undervisas oftast utomhus, med diagram 3, över skolans timplan, blir det tydligt att det inte är ett samband mellan antalet timmar som ett ämne innehåller och antalet tillfällen som undervisas utomhus. Det bör framhållas att det övre diagrammet (diagram 2), som grundar sig på vår undersökning, beskriver *antalet tillfällen* medan det undre diagrammet, (diagram 3) beskriver *antalet timmar*. Detta gör att man inte kan jämföra dessa två diagram oreflekterat. En jämförelse är ändå relevant. Ett ämne som har stort utrymme i timplanen, som exempelvis svenskämnet bör rimligen ge pedagogen många tillfällen för undervisning utomhus. Vår undersökning visar dock att det inte är så.

Man kan vid en jämförelse mellan dessa två diagram se att ämnet svenska som har den allra största andelen timmar i grundskolan inte är det ämne som oftast undervisas utomhus. Det ämne som oftast undervisas utomhus är istället matematik. Idrott och hälsa ligger högt när det gäller antalet tillfällen som undervisas utomhus men har endast 500 timmar i timplanen. Bild är ett ämne som har 230 timmar i timplanen men ändå undervisas utomhus relativt ofta.

Vi ställde en fråga där vi ville veta om pedagogen tyckte att något ämne var mer naturligt att förlägga till utomhusmiljö.

Många pedagoger undervisade i matematik utomhus, trots detta var det endast några få som angav att matematik var ett ämne som är naturligare att förlägga till utomhusmiljö. Det största antalet pedagoger som angav att något ämne var naturligare att förlägga till utomhusmiljö menade att no -ämnen samt idrott och hälsa var mer naturligt.

Fördelar och nackdelar med undervisning utomhus

Ytterligare en av våra frågeställningar var: "Vilka bakomliggande tankar finns hos de pedagoger som undervisar utomhus?" Vilka fördelar och nackdelar ser de undersökta pedagogerna med att bedriva undervisning utomhus?"

Vi har försökt att kartlägga detta genom att ha en öppen fråga på frågeformuläret där pedagogen uppmanas att nämna fördelar och nackdelar med att bedriva undervisning utomhus. Vi har analyserat de olika svaren och placerat dem i olika kategorier. Detta gjordes för att få en fördjupad förståelse kring pedagogernas tankar om ämnet samt se vilka likheter och skillnader det finns i pedagogernas uppfattningar. Samma pedagog kan ha svarat genom att räkna upp flera fördelar, vi har försökt att kategorisera alla. Det är alltså inte uppfattningen hos en pedagog vi kategoriserar utan olika uppfattningar av ett fenomen.

Vi har här försökt att behandla de olika uppfattningarna med en fenomenografisk ansats. När man arbetar på det sättet är det alltså hur människor uppfattar olika fenomen i sin omvärld som är det viktiga. (Larsson, 2005: 13) I vårt fall är fenomenet undervisning utomhus och frågan i frågeformuläret söker finna svar på hur de tillfrågade pedagogerna uppfattar undervisning utomhus med avseende på fördelar och nackdelar.

De svar som redogörs här grundar sig på de uppfattningar som pedagogerna i undersökningen angett. Det finns dock ett bortfall som bör tas med. I år ett var det en pedagog som inte svarat

på vilka nackdelar som finns med undervisning utomhus, i år fem likaså, en pedagog. I år nio var det nio pedagoger som inte svarat på vilka nackdelar som kan tänkas finnas. I år nio var det även sju pedagoger som inte besvarat frågan som berör fördelarna med att undervisa utomhus.

Svarskategorier

Här delar vi in de uppfattningar som svaren i frågeformuläret har gett i olika svarskategorier. Vi börjar med att redogöra för uppfattningarna från fråga 14 i frågeformuläret: ”*vilka fördelar ser du med att undervisa utomhus*”? Därefter kommer vi att upprepa proceduren med fråga 15: ”*vilka nackdelar ser du med att undervisa utomhus*”? Det är endast det svar som pedagogen angivit som vi kunnat kategorisera, om en pedagog menar något som inte framkommer i det skrivna svaret kan vi inte ta hänsyn till detta. De kategorier som uppkommit är sådana som vi kunnat utläsa av de svar vi fått. Det är alltså när vi fått svaren som vi kunnat tolka ut olika kategorier ur dessa svar.

Fördelar med undervisning utomhus

Nedan följer de sex olika kategorier vi kunde tolka ur de svar vi fick på frågan om vilka fördelar pedagogen ser med att undervisa utomhus. Varje kategori förtydligas med exempel på svar.

Hälsokategori: Till denna kategori hör svar som har att göra med hälsofördelar med att undervisa utomhus, om att elever behöver frisk luft, röra på sig och att eleverna får motion. Ett exempel på svar som placerats i denna kategori är: ”eleverna får frisk luft samt rör sig mer än vid en lektion inomhus” (År fem)

Pedagogikkategori: Till denna kategori hör svar som fokuserar på hur inläringen förbättras av att vara utomhus. Exempel på svar som placerats i denna kategori är: ”ger den erfarenhet som man kan hänga upp minnet på, skapar behov av nya ord för att kunna återge upplevelser” (År nio.)

Detta svar tar upp just fördelarna med att undervisa ute i ett pedagogiskt perspektiv, det är upplevelserna och erfarenheterna från undervisningen utomhus som ger pedagogiska fördelar när det gäller minne och språk enligt pedagogen som svarat.

Variationskategori: Till denna kategori hör svar där pedagogen tycker att det är positivt att byta miljö, utan att motivera detta med någon pedagogisk fördel. Exempel på svar som placerats i denna kategori är: ”barnen får byta miljö” (år fem) Här är det alltså inga pedagogiska eller hälsofördelar med undervisningen utomhus. Pedagogen har helt enkelt bara angivit miljöombytet som en anledning till undervisningen utomhus. Det är endast det svar som pedagogen skrivit på enkäten som kan kategoriseras. Även om pedagogen som gett svaret ovan har tankar om pedagogiska fördelar med variationen så är det inte möjligt att kategorisera tankarna bakom svaret.

Socialkategori: Till denna kategori hör svar som påtalar sociala fördelar med att undervisa utomhus, exempel på svar som placerats i denna kategori är: ”vid promenader är det lättare att prata individuellt med varje elev” (år nio). Här finner pedagogen en social fördel med

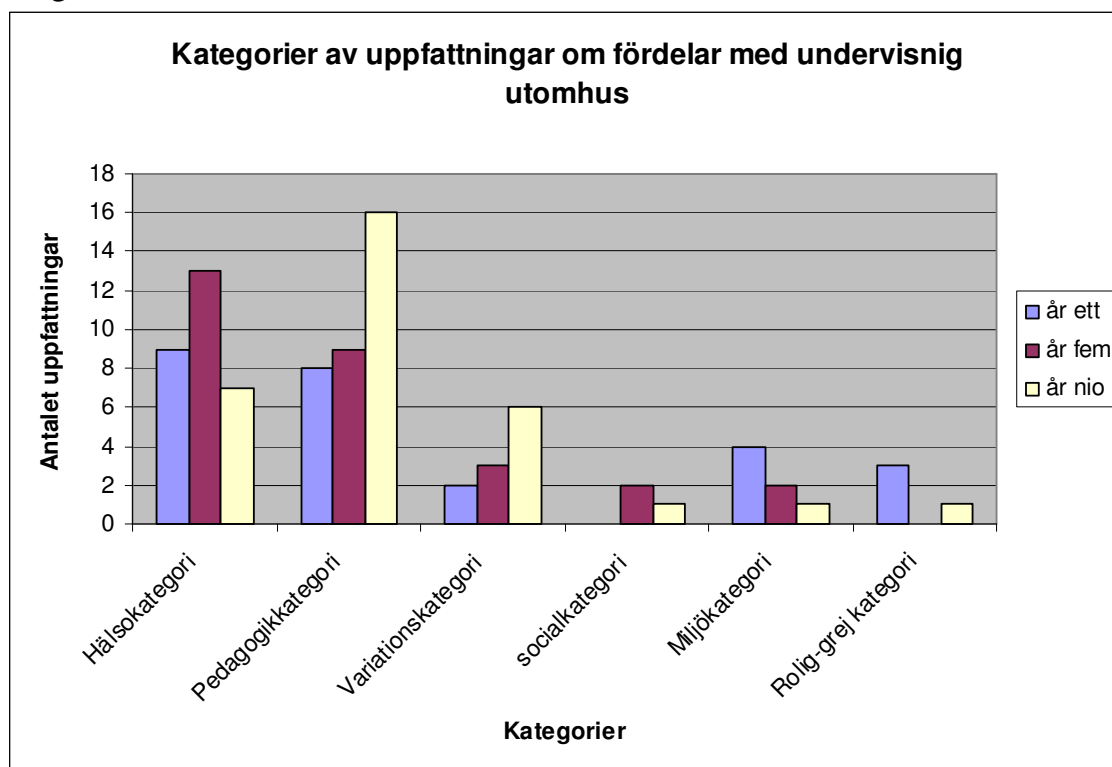
undervisningen utomhus. Utemiljön fyller en funktion som en social mötesplats mellan pedagog och elev.

Miljökategori: till denna kategori placerades svar som fokuserade på att ljudnivå eller utrymmet var mer fördelaktigt utomhus. Exempel på detta är: ”Mycket plats, frisk luft, leker grupplekar som kräver mycket utrymme (24 st i liten gympasal)” (år ett) I det här exemplet fokuseras på utrymmet som är annorlunda inne jämfört med utomhus. Innemiljön beskrivs som den lilla gympasalen och pedagogen betonar att utomhusmiljön erbjuder möjlighet som passar vissa aktiviteter.

”Rolig-grej” kategori: till denna kategori placerades alla uppfattningar om att undervisningen utomhus är ett inslag som mest är till för att vara roligt för eleverna. Exempel på nämnda fördelar här var: ”barnen trivs ute de rör sig mer” (år ett). Detta svar har placerats i två olika kategorier. Dels under *hälsokategorin* med avseende på att pedagogen svarar att ”de rör sig mer” och dels under kategorin *rolig-grej* eftersom pedagogen anger att en fördel med att undervisa utomhus är att ”barnen trivs”.

I diagrammet nedan sammanfattas antalet fördelar som beskrivs ovan i de olika kategorierna. Det är inte ett svar från varje pedagog utan varje nedskrivna fördel som framhålls i undersökningen. En pedagog kan således ha angett flera fördelar i sitt svar.

Diagram 4

Pedagogerna i år ett nämnde hälsokategori i 9 fall, det pedagogikkategori i 8 fall. I år ett nämndes också miljökategori 4 gånger, rolig-grejkategori 3 gånger, och variationskategori 2 gånger. Social kategori nämndes ej.

I år fem såg det lite annorlunda ut, där kom hälsokategorin först med 13 fördelar nämnda. Pedagogikkategorin hade 9 gånger nämnts som en fördel. Variationskategorin hade angetts 3 gånger som en fördel.

I år fem hade även socialkategori och miljökategori nämnts 2 gånger vardera.

Vi fann att i svaren från pedagogerna i år nio var det de pedagogiska fördelarna som var dominerande. Vi kunde kategorisera 16 olika pedagogiska fördelar i år nio. I hälsokategorin återgavs 7 fördelar, variationskategorin hade 6 nämnda fördelar. Medan socialkategorin endast framhölls av en pedagog.

Nackdelar med undervisning utomhus

Här redovisar vi de åtta olika nackdelarna som pedagogerna ser med att undervisa utomhus, och kategoriserar de olika uppfattningarna på samma sätt som ovan. Här var vi tvungna att införa några nya kategorier.

Pedagogikkategori: Denna kategori är samma som presenterades under fördelar. Vissa pedagoger ser pedagogiska nackdelar med att undervisa utomhus. Exempel på nämnda nackdelar som placerats i denna kategori är: ”koncentrationen är svårare” (år ett) eller ”Ansvaret för arbetet kan bli lidande” (år fem)

Socialkategori: Även i denna kategori har vi sorterat in de olika nackdelar med undervisning utomhus som nämndes. ”oro i gruppen” var en uppfattning i år nio som sorterats in under denna kategori. I år ett finns följande två uppfattningar: ”Det kan vara svårt med ”vilda” barn att samlas och att hålla sig inom det gränser man bestämt” och ” det kan vara svårt att göra om man har en grupp där det är mycket socialt man behöver arbeta med. Då får man vara flera pedagoger och tillfällen för att undervisa ute minska då menar jag när det är mycket konflikthantering i gruppen.”

Miljökategori: Även när det gäller nackdelar så återfinns miljöaspekten. Det finns två uppfattningar om att miljön utomhus upplevdes som en nackdel, båda hos pedagoger i år nio. Till skillnad från social kategori har här placerats uppfattningar som i första hand fokuserar på den fysiska miljön, ”stor yta om det är stökiga elever” och ”tar tid att ta sig till lämplig plats”.

Rolig –grejkategori: Under denna kategori återfanns svar som liknade de som angavs under fördelar. Här var det dock nackdelar med att undervisning utomhus blir en rolig grej som framhölls. Exempel på nackdelar i denna kategori är: ”om eleverna har svårt att se att det är en lektion och inte rast” (år fem)

I sammanställningen av det som uppfattas som nackdelar med undervisning utomhus skapades tre nya kategorier. Det fanns vissa uppfattningar som inte gick att sortera in under de redan existerande kategorierna. De tre nya kategorierna är *väder och kläder, risker och ekonomisk kategori.*

Kommunikationkategori: I de av pedagogerna nämnda nackdelarna kan man urskilja en kategori som inte återfinns bland fördelarna. Här finns många svar där det ofta påtalas att det är svårt att göra sig hörd och att kommunicera med eleverna. I denna kategori återfinns

nämnda nackdelar som exempelvis: ”svårt för eleverna att lyssna” (år nio) eller ”alla barn klarar inte lyssna ute” (år ett).

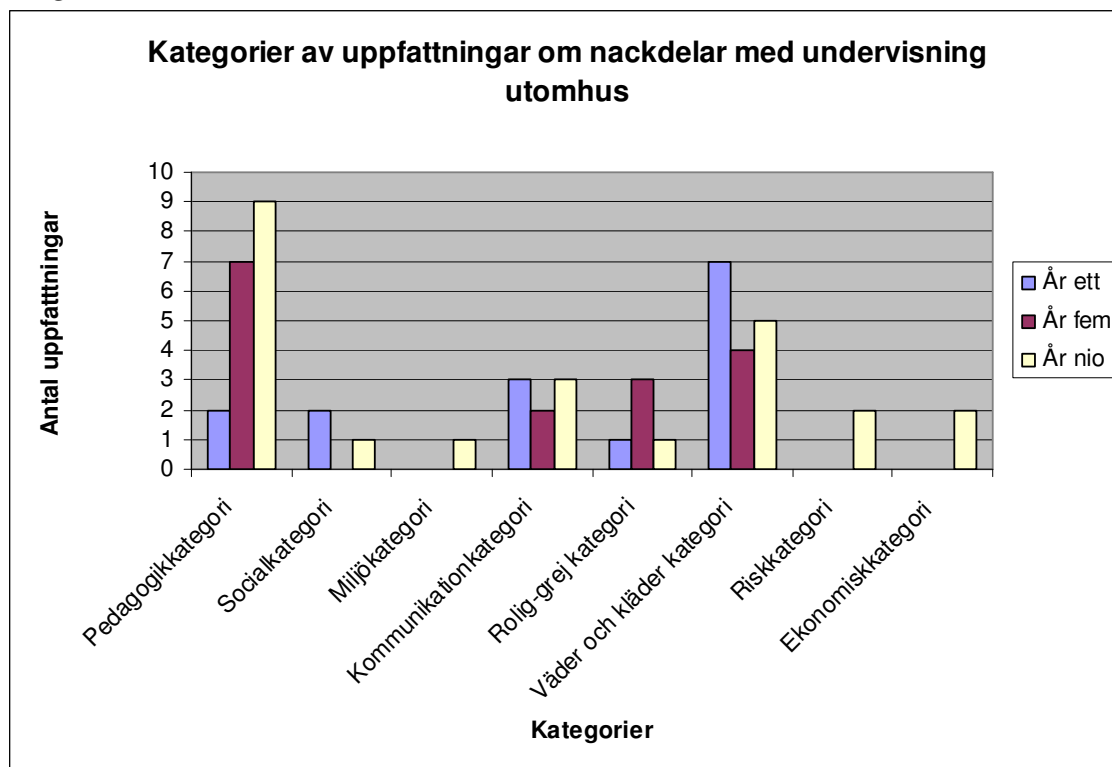
Väder och kläderkategori: I denna kategori har svar placerats där fokus ligger på nackdelar med avseende på väder och elevernas otillräckliga klädsel. Exempel på nämnda nackdelar i denna kategori är: ”elevernas ’dåliga’ kläder och skor” (år fem) eller ”dåligt väder” (år nio).

Riskkategori: I år nio finns några uppfattningar som fick en egen kategori. Här angav pedagogerna de olika risker som undervisning utomhus innebär. ”ökade riskmoment” och ”risk att skada sig” var de uppfattningar som angetts.

Ekonomiskkategori: Även här är det endast i år nio som det finns uppfattningar om att ekonomin är en nackdel när det gäller undervisning utomhus. ”ekonomiskt krävande” och ”kan tillföra extra kostnader” var de uppfattningar som nämns.

I diagrammet nedan sammanfattas de nackdelar som beskrivs i de olika kategorierna. På samma sätt som när fördelarna beskrevs ovan är det inte ett svar från varje pedagog, utan varje nedskrivna nackdel som framhålls i undersökningen.

Diagram 5

Bland de olika uppfattningar om nackdelar med undervisning utomhus som fanns representerade i år ett, kan man se att *väder och kläder* var den mest frekvent angivna nackdelen som förekom sju gånger. Därefter följde *kommunikation* som angetts tre gånger, *sociala* och *pedagogiska* med två gånger vardera. *Rolig grej* angavs en gång.

Av de olika uppfattningar av nackdelar med undervisning utomhus som återfanns i år fem, var de som sorterats in under den *pedagogiska* kategorin vanligast med sju uppfattningar. Under kategorin *väder och kläder* återfanns fyra uppfattningar. Under kategorin *rolig- grej* fanns tre uppfattningar medan i kategorin *kommunikation* hade två uppfattningar nämnts. Ingen pedagog hade uppfattningar som kunde sorters in under *miljökategori* eller *socialkategori*.

I år nio var de vanligast förekommande nackdelar med undervisning utomhus sådana som kunde sorteras in under kategorin *pedagogiska* med nio uppfattningar. Kategorin *väder och kläder* hade fem uppfattningar angivna, kategorin *kommunikation* hade tre, *risker* och *ekonomiska* hade två vardera. De uppfattningar som bara förekom en gång i år nio var de som tillhörde kategorierna: *miljö*, *rolig-grej* och *sociala*.

När vi sammanställt alla de olika uppfattningarna av undervisning utomhus kan vi konstatera att fördelarna klart överväger nackdelarna. Antalet uppfattningar som vi kunde kategorisera där pedagogen ser fördelar med undervisning utomhus var 85 stycken. Antalet uppfattningar som kunde kategoriseras som nackdelar var 55stycken. Det var dock fler olika kategorier av uppfattningar om nackdelar med undervisning utomhus än fördelar.

När man tar del av resultatet av vilka fördelar och nackdelar pedagogerna ser med undervisning utomhus, blir det tydligt att det finns motsatta förhållanden. En pedagog i år ett svarar exempelvis att en fördel med undervisning utomhus är att det finns "oändliga resurser". Medan en pedagog i år nio ser det som nackdel, och menar att det istället är "ekonomiskt krävande". Ett annat liknande exempel på motsatta förhållanden är dessa två citat från olika pedagoger i år ett "Man tänker bättre"(fördel) och "koncentrationen är svårare"(nackdel). Här har pedagogerna helt olika uppfattningar om samma sak. Vi vill med dessa exempel belysa att det finns olika sätt att se på undervisning utomhus.

Bakomliggande motiv hos pedagogerna

För att få större klarhet i vilka bakomliggande motiv som pedagogerna har när det gäller undervisning utomhus, använde vi oss av svaren från fråga 16 i enkäten. Där har pedagogerna angivit tre alternativ kring deras uppfattning om undervisning utomhus.

För att få klarhet i och kartlägga vilka olika motiv som pedagogerna har om undervisning utomhus, hade enkäten en flervalsfråga. I denna fråga har vi bett pedagogen att ringa in tre av nio påståenden som stämmer bäst överens med deras egen uppfattning om undervisning utomhus. Vi försökte tänka ut olika anledningar till varför pedagoger undervisar utomhus och skapade nio olika alternativ som kan delas in i olika perspektiv. Vi önskade alternativ som var av olika karaktär och som täckte in olika anledningar till att man väljer att undervisa utomhus.

För att täcka in ett hälsoperspektiv på undervisning utomhus som vi trodde skulle finnas representerat hos pedagogerna, fanns dessa svarsalternativ:

eleverna behöver frisk luft.
eleverna behöver röra på sig.

För att täcka in ett pedagogiskt perspektiv skapade vi tre olika svarsalternativ som inriktade sig på lärandet utomhus.

eleverna ska få använda fler sinnen än vid undervisning inomhus.

*eleverna upplever något i verkligheten som de **inte** kan få teoretiskt.*

eleverna ska få uppleva något i praktiken som de arbetat med teoretiskt.

Vi misstänkte att en anledning till att pedagoger väljer att undervisa utomhus var att han eller hon själv är friluftsperspektiverad därför skapades svarsalternativ som skulle inriktade sig på friluftsliv.

eleverna behöver vistas i skog och mark.

jag har ett eget friluftsperspektiv.

Ett svarsalternativ som var mer inriktat på konflikter och en social aspekt.

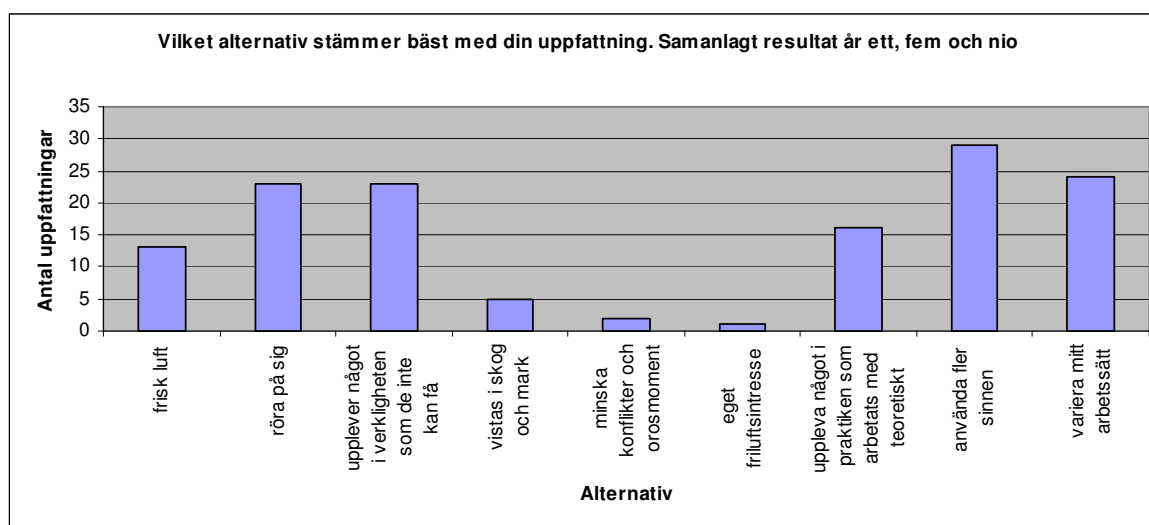
det är ett sätt att minska konflikter och andra orosmoment i klassrummet.

Det sista svarsalternativet var inriktat mot variation i undervisningen.

variera mitt arbetsätt.

Resultatet visas i diagrammet nedan. Här kan man koppla svaren till de olika perspektiv som redogörs nedan.

Diagram 6

Endast en pedagog angav eget friluftsperspektiv som en anledning till att undervisa utomhus. Fem pedagoger angav att en anledning till att undervisa utomhus var att eleverna behöver vistas i skog och mark. Friluftsperspektivet hade bara valts av pedagoger i år nio. Av resultatet kan man utläsa att friluftsperspektivet inte är en vanlig anledning till att pedagoger undervisar utomhus.

Det sociala perspektivet med alternativet minska konflikter och orosmoment var även det något som få pedagoger såg som en anledning till att undervisa utomhus. Endast två pedagoger i år nio angav detta som en anledning.

De alternativ som flest pedagoger valt är de som enligt oss tillhör det pedagogiska perspektivet. Dessa var: *eleverna upplever något i verkligheten som de inte kan få teoretiskt,*

eleverna ska få uppleva något i praktiken som de arbetat med teoretiskt och eleverna ska få använda fler sinnen än vid undervisning inomhus. Att eleverna ska få använda fler sinnen är det alternativ som flest pedagoger angett.

Hälsoperspektivet var även det något som många pedagoger hade angett som en anledning till att undervisa utomhus. Att eleverna skall få frisk luft och röra på sig var något som var representerat hos pedagogerna i de tre åldersgrupperna.

En annan anledning till att undervisa utomhus var variationsperspektivet där pedagoger i alla tre åldersgrupperna angav att det undervisade utomhus främst för att variera sitt arbetssätt.

Diskussion

Här kommer de resultat som framkommit i undersökningen att diskuteras. Vi kommer att jämföra våra resultat med annan relevant forskning i ämnet som vi funnit under processen med uppsatsen. Resultaten kommer att diskuteras utifrån vilken relevans de eventuellt kan ha för läraryrket. Vi kommer att ta upp resultaten i den ordning som de presenterats i ovan och diskutera utifrån vårt syfte och vår frågeställning.

Den första frågeställningen som ligger till grund för arbetet är: Vilket samband finns mellan antalet tillfällen som pedagogerna i undersökningen undervisar utomhus och åldern på eleverna?

Det var tydligt att pedagogerna undervisade utomhus oftare i de yngre åren än de äldre. Det resultat vi fick pekade på att det var en likhet mellan hur många tillfällen man undervisade i år ett och fem men en skillnad om man sammanslår år ett och fem och jämför dessa med år nio. Nedan benämner vi år ett och fem som de yngre åren och år nio som äldre.

När resultatet pekar på att pedagoger undervisar utomhus vid färre tillfällen vid äldre år kan man fundera på varför inte resultatet visar en jämn nedgång. Det kan tyckas att resultatet borde visa en jämn nedgång i antalet tillfällen man undervisar utomhus, där år ett har flest, år fem färre och år nio minst. Skillnader mellan de yngre och de äldre åren kan bero på olika saker.

En anledning kan vara att pedagoger i de äldre åren har en undervisning som i större utsträckning bygger på ämneslärare, än i de yngre åren där det oftare finns en klasslärare. I de äldre åren är det vanligare att en pedagog har ett eller några få ämnen, då är kanske undervisning utomhus något som är svårare att genomföra rent praktiskt. Det är vanligare i de yngre åren att en pedagog och samma pedagog ansvarar för större delen av undervisningen i en klass. Detta kan leda till att pedagogen har större möjligheter att själv disponera undervisningstiden. Pedagogen för de äldre åren måste kanske i större utsträckning anpassa sig till den undervisningen som kommer före och efter en eventuell lektion utomhus.

En annan tänkbar förklaring till skillnaden mellan de yngre och de äldre åren kan vara att det finns två olika skolkulturer. Där de yngre åldrarna generellt arbetar på ett sätt och de äldre på ett annat. Det kanske inte sker ett tillräckligt stort utbyte mellan pedagoger i dessa två skolkulturer för att synen på undervisning utomhus ska förändras.

En rapport om institutioners och föreningars behov av egna grönområden av Patrik Grahn, biolog och professor vid Alnarps lantbruksuniversitet, undersöker utomhusaktiviteter i olika institutioner och föreningar. Denna undersökning visar att 65 procent av lärarna inte klarar av att genomföra utomhusaktiviteter när det gäller biologiundervisning. Grahns rapport visar också att det är något bättre i låg- och mellanstadiet där ”20- 25 % av de ansvariga inte klarar av att genomföra den nödvändigaste utomhusverksamheten” (Grahn, 1988: 251). Grahns undersökning visar att det är fler pedagoger i låg- och mellanstadiet som anser sig klara av att genomföra undervisning utomhus än i högstadiet.

Vår undersökning visar att det är fler pedagoger i år ett och år fem (tidigare låg- och mellanstadiet) som faktiskt undervisar utomhus än pedagoger i år nio. Vi är medvetna om att

Grahns studie inte är likadan som vår, men anser ändå att den visar de relevanta tendenser vi ovan redogör.

Att pedagoger för de äldre åren (år nio) undervisar utomhus mer sällan än de yngre är kanske inte något häpnadsväckande resultat. Nu har vi genom denna undersökning dock befast detta samband. Vi vill genom denna undersökning varken propagera för eller emot undervisning utomhus. Vi vill med detta resultat väcka tankar om hur undervisning utomhus förändras under elevers skolgång och peka på att undervisningen blir mer inomhusorienterad ju äldre eleverna blir. Det är upp till varje enskild pedagog, arbetslag eller skola att ta ställning till om det finns anledning att förändra sitt arbetssätt i förhållande till undervisning utomhus.

Resultatet av undersökningen visar att pedagogerna oftare undervisar vissa ämnen utomhus än andra. Vår undersökning visar att det ämne som oftast undervisades utomhus den senaste terminen utan konkurrens var matematik, därefter följde naturorienterade ämnen och idrott och hälsa tätt följt av svenska.

Matematik är det enskilda ämne som pedagoger undervisar i utomhus i störst utsträckning. Att matematik ligger så högt bekräftar den trend vi tycker oss skönja genom det utbud av böcker om undervisning utomhus som finns. Det verkar finnas ett intresse av att förlägga matematik utomhus. Vad kan då detta intresse för matematikundervisning utomhus bero på? En tänkbar anledning kan vara att matematik är ett tacksamt ämne att förlägga till utomhusmiljö. Det passar förmodligen både år ett, år fem och år nio. Detta ämne är förmodligen lätt att tillämpa i den närliggande miljön. Att det är så många pedagoger som undervisar matematik utomhus kan bero på att utomhusmiljön blir ett hjälpmedel för pedagogen när denne vill åskådliggöra det abstrakta.

Ett av det tydligaste resultatet i undersökningen är att matematik är det ämne som pedagogerna oftast undervisar i utomhus. Samtidigt är det förhållandevis få som anger att detta ämne är mer naturligt att förlägga till utomhusmiljö. Detta förhållande är anmärkningsvärt, då vi upplever det som en motsägelse då pedagogerna svarar på ett sätt men uppenbarligen handlar på ett annat sätt. Hur kan det komma sig att pedagoger inte anger matematik som det mest naturliga ämnet att förlägga till utomhusmiljö, när det är detta ämne som faktiskt förläggs till utomhusmiljö i störst utsträckning? En förklaring kan vara att frågan är svår att förstå och tolkas på olika sätt. Vi frågar om vissa skolämnen är mer naturliga att förlägga till utomhusmiljö? Möjligtvis kan ordet "naturliga" i formuleringen förvirra. Vi vill med frågan veta vad just den tillfrågade pedagogen tycker, för att kunna se mönster i svaren. Men vi misstänker att pedagogerna inte svarar utifrån sina egna uppfattningar utan vad som anses vara mer naturligt.

En förklaring till att pedagoger i större utsträckning än andra ämnen undervisar matematik utomhus kan vara att det eventuellt finns en större tillgång till lärarhandledningar som behandlar matematik utomhus. Pedagogerna är helt enkelt skickligare på att undervisa just matematik utomhus.

En annan tänkbar förklaring är att pedagogerna överlag inte är skickliga på att undervisa matematik utomhus, utan snarare har svårt att finna sätt att undervisa andra ämnen utomhus. Det kanske inte är pedagogernas skicklighet i att undervisa just matematik som vårt resultat visar utan deras oförmåga att se undervisningsmöjligheter i andra ämnen. Som pedagog är det kanske lättare att gå ut och göra saker som att räkna eller mäta föremål, än att vara utomhus och undervisa i språk eller kemi. I kursplanen för matematik står att: "Matematik har nära

samband med andra skolämnen” (Skolverket, 2007: 28) Om kursplanen styr pedagogernas sätt att arbeta kan detta innebära att pedagogerna genom matematiken hämtar underlag utomhus för andra ämnen. Här finns oändliga möjligheter att inkludera fler ämnen. Ett förslag från oss som inkluderar fyra ämnen är; eleverna har en förutbestämd summa pengar att handla ingredienser för som skall räcka till en soppa för fyra personer. Efter handling går eleverna och pedagogen ut och tillagar något tillsammans. Eleverna får själva räkna ut vad maten kostar, de får tillaga den genom samarbete. Väl tillbaka i klassrummet kan eleverna reflektera och dokumentera vad de lärt sig (matematik, hemkunskap, livskunskap och svenska).

Oavsett om en pedagog anser att undervisning utomhus är en tillgång i arbetet eller ej, kan vårt resultat vara en grund till reflektion över det egna arbetssättet. Varje pedagog bör ställa sig frågan om det finns anledning att förändra sitt sätt att undervisa utomhus med avseende på vilka ämnen pedagogen undervisar.

Om man ska se kursplanerna som ett underlag för i vilken utsträckning man ska undervisa utomhus borde idrott och hälsa ligga i topp tätt följd av biologi enligt vårt sätt att tolka kursplanerna. Så är dock inte fallet. Som vi tidigare redogjort är matematik det ämne som i störst utsträckning undervisas utomhus. Trots att det endast finns ett kort litet stycke i kursplanen för matematik som kan tolkas på ett sätt som ska uppmana pedagogen att flytta undervisningen utomhus. Den slutsats vi drar av detta är att kursplanerna inte i någon stor utsträckning påverkar pedagogen att undervisa utomhus. Emellertid har vi i ämnen som idrott och hälsa och biologi hittat ett flertal avsnitt som uppmanar pedagogen att flytta undervisning utomhus.

Här kommer vi att diskutera och tolka de resultat vi fick när vi undersökte pedagogernas bakomliggande motiv om undervisning utomhus. Vi kommer att diskutera vilka fördelar och nackdelar de undersökta pedagogerna ser med att bedriva undervisning utomhus och vad eventuella samband kan bero på.

När vi kategoriserat alla fördelar och nackdelar, kunde vi konstatera att det totalt var 85 uppfattningar som kommit fram av frågan om fördelar med att undervisa utomhus. Av frågan om nackdelar med att undervisa utomhus nämndes totalt 55 uppfattningar. Utifrån detta resultat uppstod frågan om vad den stora skillnaden i antalet fördelar och nackdelar kan bero på?

Som vi nämnt under avsnittet bortfall finns det en risk att de pedagoger som har ett eget intresse av undervisning utomhus är överrepresenterade i undersökningen. Detta kan vara en tänkbar förklaring till varför det är fler fördelar än nackdelar nämnda. Av de pedagoger som svarat har kanske merparten en positiv inställning till undervisning utomhus och därför nämns fler fördelar. Det ska dock påpekas att vi fann fler olika kategorier när vi analyserade de nackdelar som pedagogerna nämnde. Resultatet visar alltså att det är fler fördelar nämnda men att det är större variation inom de nackdelar som nämndes.

Av de olika kategorier som framkom kunde vi se en likhet mellan vilka kategorier som var vanligast hos pedagoger som undervisade i de olika åldrarna. Uppfattningar som vi kategoriserade i hälsokategorin var de vanligaste svaren i år ett och år fem. I år nio var uppfattningar som klassades under hälsokategorin näst vanligast.

Uppfattningar som klassades under den pedagogiska kategorin var de näst vanligaste i år ett och år fem och den vanligaste uppfattningen i år nio.

Eftersom resultatet tydligt visar att många uppfattningar hamnade under hälsokategorin vill vi reflektera över anledningar till detta. En anledning till att uppfattningar inom hälsokategorin är så många kan vara att detta ämne ligger i tiden. Det har nog inte undgått någon att barn och ungas försämrade hälsa är ett ämne som ofta tas upp i media. Detta kan inverka på pedagogernas svar i undersökningen. Vi har under rubriken styrdokument lyft fram ett citat ur Lpo 94 (skolverket, 2007) Där påpekas att: ”skolan ska sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen”. ”Även hälso- och livsstilsfrågor skall uppmärksammas.” Detta kan vara något som pedagogerna tagit till sig och försöker tillämpa i undervisningen. När vi studerar pedagogernas uppfattningar verkar det som de inte har några djupare funderingar, utan oftast nämner frisk luft och att eleverna rör på sig bland de fördelar som finns med undervisning utomhus.

När vi granskar resultatet förvånar det oss något att vi inte fick fler pedagogiska fördelar nämnda eftersom vi undersöker pedagoger i en pedagogisk verksamhet. Det skall understrykas att en tydlig majoritet av uppfattningarna i år nio kategoriserades som pedagogiska. Detta resultat visar ännu en gång att det finns en skillnad mellan de yngre åren, år ett, år fem och år nio. Trots att vår undersökning visar att det i år nio undervisas utomhus vid ett färre antal tillfällen än i år ett och fem verkar uppfattningarna hos pedagogerna i år nio vara mer inriktade på pedagogik.

En reflektion över resultatet och antalet uppfattningar i kategorin Väder-och-kläder, är att den är så välrepresenterad i år ett. Trots att det troligen är föräldrarna som har det största ansvaret när det gäller elevernas kläder.

Resultatet som redovisas i diagram 6 (sid. 27) kan ställas i relation till de tankar om utomhuspedagogik som vi redovisar tidigare i uppsatsen. Vissa av alternativen i flervalfrågan (fråga 16) var mer präglade av utomhuspedagogik. Det är anmärkningsvärt att så många pedagoger har svarat att de undervisar utomhus främst för att: *eleverna upplever något i verkligheten som de inte kan få teoretiskt* och: *att eleverna använder fler sinnen*. Dessa två alternativ var de som vi ansåg bäst stämma överens med tankarna inom utomhuspedagogik, då detta ”är ett förhållningssätt som syftar till lärande i växelspel mellan upplevelse och reflexion, grundat på konkreta erfarenheter i autentiska situationer” (Szczepanski, 2007: 11). Detta förhållningssätt återfinns i alternativet ovan som beskriver att eleverna upplever något i verkligheten. Växelspellet mellan sinnlig upplevelse och boklig bildning betonas också inom utomhuspedagogiken och återfinns i alternativet som beskriver att eleverna använder fler sinnen. Vad kan det bero på att så många pedagoger anger alternativ i utomhuspedagogisk anda? En tänkbar anledning kan vara att pedagogerna är benägna att använda ”trendiga” ord och sätt att uttrycka sig på. Svartalernativet *att använda fler sinnen* kanske ligger i tiden och pedagogen väljer då, medvetet eller omedvetet, detta alternativ för att det är ett uttryck som troligen ofta används i den pedagogiska sfären. Samma orsak kan ligga bakom alternativet som behandlar verklighetsbaserade upplevelser, detta kan också vara ett pedagogiskt begrepp som just nu är något ”trendigt” att använda. Att dessa alternativ i så stor utsträckning anges, kan även vara ett tecken på att en pedagogisk medvetenhet präglar pedagogens svar.

Med utgångspunkt i det vi beskriver i vårt syfte och våra utgångspunkter i uppsatsens inledning anser vi att vi har fått reda på hur ofta och inom vilka ämnen pedagoger undervisar utomhus. Vi har även fått veta vilka tankar pedagogerna har när det gäller att undervisa utomhus, både när det gäller fördelar och nackdelar. Vi kunde konstatera att pedagoger i de lägre åldrarna (år ett och fem) undervisar utomhus i större utsträckning än pedagoger i år nio.

Vi kunde även konstatera att de ämnen som i störst utsträckning undervisades utomhus var matematik och naturvetenskapliga ämnen. De fördelar och nackdelar som pedagogerna angav kunde kategoriseras och de vanligaste uppfattningarna om fördelar med undervisning utomhus var sådana som kunde placeras i pedagogik- och hälsokategori. Av de uppfattningar om nackdelar som fanns, placerades de flesta i pedagogikkategori och väder -och- kläderkategori.

Anledningarna till att pedagoger undervisade utomhus var övervägande pedagogiska eller hälsorelaterade. Det var få pedagoger som undervisade utomhus för att ge eleverna friluftsupplevelser. Resultatet av denna uppsats kan användas för att väcka reflektioner, både hos oss själva men även hos verksamma pedagoger, över de faktiska förhållandena när det gäller undervisning utomhus.

Förslag på fortsatt arbete kring ämnet

Om vi skulle få möjlighet att utveckla arbetet kring detta ämne, har vi några idéer om hur fortsatt arbete skulle kunna se ut. Det skulle vara intressant att försöka kartlägga kurser och lärarhandledningar som handlar om undervisning utomhus, för att se om det finns vissa ämnen och vissa aktiviteter som förekommer oftare. Tendenserna i vårt resultat kanske finns återspeglade i kurser och lärarhandledningar.

Det skulle även kunna vara intressant att studera och jämföra olika styrdokument med avseende på undervisning utomhus, både i ett historiskt och i ett internationellt perspektiv. Detta för att se hur undervisning utomhus har förändrats över tid men också i vilka länder man genom styrdokument manar pedagoger att undervisa utomhus.

Även en undersökning som bygger på djupintervjuer av pedagogers inställning till undervisning utomhus skulle kunna vara intressant. Vår kategorisering av uppfattningar med en fenomenografisk ansats skulle kunna bli djupare på det sättet.

Då det i vår undersökning uppstår en skillnad i hur pedagoger nyttjar möjligheten till undervisning utomhus mellan år fem och år nio, kunde även en undersökning mellan år sex och år sju vara intressant ur det perspektivet att eleverna skiftar undervisningssätt till en mer ämneslärarinriktad undervisning, en pedagog- ett ämne. Här skulle eventuellt svar på om skillnaden i antalet utomhustillfällen ligger i brytpunkten mellan det ”gamla mellanstadiet och det gamla högstadiet” kunna utrönas.

Referenser

RAPPORTER

Grahn, P. (1988). *EGEN HÄRD – GULD VÄRD Institutioners och föreningars behov av egna grönområden*, (860927-0) Sveriges lantbruksuniversitet i Alnarp, institutionen för landskapsplanering.

Szczepanski, A. (1996). *utomhuspedagogik outdoor- environmental-education Begreppsdefinition samt kartläggning av ett utbildnings och forskningsområde. SVERIGE NORDEN INTERNATIONELLT*. Linköping, Linköpings universitet, Institutionen för förskollärovetenskap

LITTERATUR

Larsson, S. (2005). *Kvalitativ analys- exemplet fenomenografi*. Lund: Studentlitteratur

Patel, R. & Davidsson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur

Skolverket. (2007). *Grundskolans kursplaner och betygskriterier*. Västerås: Fritzes

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Szczepanski, A. (2007). *Utomhuspedagogik som kunskapskälla*. Lund: Studentlitteratur

Trost, J. (2001). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur

ELEKTRONISKA KÄLLOR

Göteborgs Universitet. *GUPEA*. databas för studentuppsatser vid Göteborgs Universitet. Hämtad 7 januari 2008, från <https://guoa.ub.gu.se/dspace/handle/2077/89>

Skolverket. *Timplan* hämtad 14 december 2007, från <http://www.skolverket.se/sb/d/663#paragraphAnchor1>

Skolverket. *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet - Lpo 94*. Hämtad 14 december 2007, från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1069>

Uddevalla Kommun (1999). *Skolplan* Hämtad 4 januari 2008, från <http://www.uddevalla.se/download/18.16c79d7f44eca78e37fff10569/Skolplan.pdf>

Bilagor

Bilaga 1

En undersökning för pedagoger i år ett, fem och nio

Hej!

Vi är två lärarstudenter vid Göteborgs universitet. Vi håller just nu på med vårt examensarbete som handlar om undervisning utomhus. Vi vill försöka kartlägga hur ofta pedagoger undervisar utomhus, inom vilka ämnen och vilka tankar som ligger bakom. Vi är intresserade av svar från alla som undervisar i skolår ett, fem och nio, oavsett om man brukar undervisa utomhus eller aldrig gör det.

Med utomhus menar vi att man lämnar klassrummet och beger sig utanför skolans väggar, det måste inte nödvändigtvis vara i skogen. Skolgården eller fotbollsplanen är lika mycket utomhus som en skog.

Vi är medvetna om svårigheten att göra ett frågeformulär som skall passa pedagoger i år ett, fem och nio eftersom pedagoger i olika åldrar arbetar på olika sätt. Vi har full förståelse för att man som pedagog för tidigare åldrar uppfattar vissa frågor som riktade mot äldre åldrar. Vissa frågor kan inte heller besvaras av pedagoger som inte undervisar utomhus, vår förhoppning är dock att alla svarar utifrån bästa förmåga.

Vi vore mycket tacksamma om du vill ge några minuter av din tid för vår enkät och hjälpa oss i slutspurten på vår lärarutbildning. Naturligtvis är enkäten anonym och kommer inte att kunna kopplas till vare sig någon person eller skola.

Utan besvarade enkäter får vi svårt att utföra vårt arbete och hoppas därför att ni trots ett späckat schema har möjlighet att ta er tid att besvara våra frågor.

När enkäten är ifylld lägg den i svarskuvertet som vi placerar väl synligt. Vi hämtar kuvertet fredag den 7/12.

Har du frågor angående enkäten får du gärna höra av dig till oss.

Tack för hjälpen

Anette Fjeldseth	070xxxxxxx	xxxxxxxxx@telia.com
Daniel Lundgren	070xxxxxxx	xxxxxxxxx@sverige.nu

Bilaga 2

Enkät om undervisning utomhus för pedagoger som undervisar i skolår ett, fem eller nio.

Enkäten kommer att inledas med några frågor om din bakgrund sedan fortsätta med frågor om undervisning utomhus. Här följer frågor med flera svarsalternativ samt öppna frågor. Ringa in ditt svar på frågorna med svarsalternativ och svara så utförligt du kan på de öppna frågorna. Om raderna till de öppna frågorna inte räcker, skriv gärna på baksidan av pappret. Tack på förhand!

Först några frågor om dig.

1. Är du: man eller kvinna

2. Hur många år har du arbetat som pedagog?

0-2 3-5 6-10 10-15 16-25 26 eller fler

3. Vilka/vilken pedagogiska/pedagogisk utbildningar/utbildning har du?
(exempelvis lärarexamen, fritidspedagog, påbyggnadskurser etc.)

4. Vilket år avslutade du din huvudsakliga pedagogiska utbildning? (exempelvis lärarexamen, 2006)

5. Vilken/vilka åldersgrupp/åldersgrupper undervisar du i?

År 1 År 5 År 9

6. Vilka skolämnen har du regelbundet undervisat i den senaste terminen i den/de åldersgrupp/åldersgrupper du angett ovan.

Eng HK IH Ma Kem Bi Fy
GeHi ReSh Sv Mu
Slöjd TkBild Annat_____

Här kommer några frågor om hur ofta du undervisar utomhus.

7. Ungefär hur många gånger har du undervisat utomhus den senaste terminen?
Aldrig 1-5 6-10 11-15 16-20 Fler än 20

8. Undervisar du utomhus regelbundet?
Nej Ja

om ja, ungefär hur många tillfällen per eller månad?

Nu vill vi veta vad du oftast gör för aktiviteter ute och inom vilka skolämnen det sker samt dina tankar kring detta.

9. Vilka/vilket ämnen har du undervisat i **utomhus** den senaste terminen? Förmodligen undervisar lärare för yngre åldrar oftare i fler ämnen och mer ämnesintegrerat än lärare för äldre åldrar. Försök trots detta att se till traditionella skolämnen och markera vilka ämnen du har undervisat i utomhus den senaste terminen.

Eng HK IH Ma Mu Bi Fy Kem
Ge Hi Re Sh Sv Slöjd Tk
Bild Annat _____

Ämnesintegrerat med följande skolämnen:

10. Ge exempel på aktiviteter du gör när du har undervisning utomhus.

11. Beskriv kortfattat vad du gjorde senast du hade undervisning utomhus.

12. Vilket skolämne undervisar du **oftast** i utomhus?

Eng HK IH Ma Mu Bi Fy Kem
Ge Hi Re Sh Sv Slöjd Tk
Bild Annat _____

Ämnesintegrerat med följande ämnen:

13. Tycker du att vissa skolämnen är mer naturliga att förlägga till utomhusmiljö? I så fall vilka/vilket?

Varför just det/dessa?

Här följer några frågor kring din inställning till att undervisa utomhus.

14. Vilka fördelar ser du med att undervisa utomhus?

15. Vilka nackdelar ser du med att undervisa utomhus?

16. Vilka av följande alternativ tycker du stämmer bäst med din uppfattning? Markera **tre** alternativ

Jag undervisar utomhus främst för att...

- eleverna behöver frisk luft.
- eleverna behöver röra på sig.
- eleverna upplever något i verkligheten som de **inte** kan få teoretiskt.
- eleverna behöver vistas i skog och mark.
- det är ett sätt att minska konflikter och andra orosmoment i klassrummet.
- jag har ett eget friluftsintrasse.
- eleverna ska få uppleva något i praktiken som de arbetat med teoretiskt.
- eleverna ska få använda fler sinnen än vid undervisning inomhus.
- variera mitt arbetssätt.

17. Har du någon utbildning i att undervisa utomhus? Om ja vilken?

18. Skulle du vilja ha utbildning i att undervisa utomhus?

Ja Nej

19. Övriga tankar om undervisning utomhus?

Tack för din medverkan

Anette och Daniel